

Lunds universitet

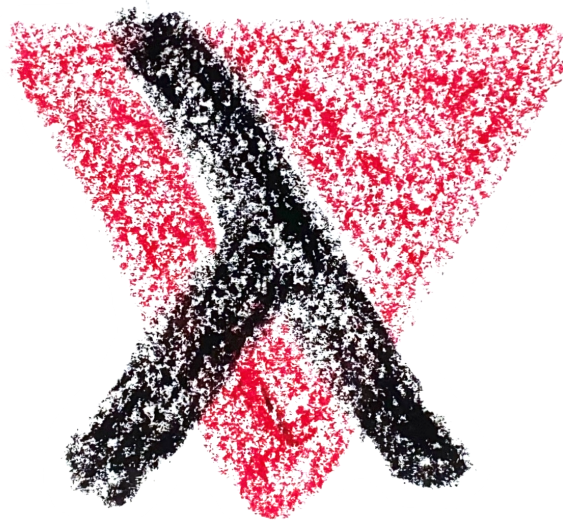
Historiska institutionen

HIS K37

Yvonne Maria Werner

Andrés Brink Pinto

Zoom: 8 Februari 2021, kl.10-12

Att komma ut i *Kom Ut!*

En diskursanalys om identitet och konflikter i RFSL:s förbundstidning

Kom Ut! 1980–1989

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar	2
Litteratur och forskningsläge	2
Källmaterial och avgränsningar	4
Metod och det teoretiska perspektivet	6
Historisk bakgrund.....	10
Homo-aktivism i Sverige	10
Svensk homopress.....	10
Aidsepidemin i Sverige.....	11
1980-talet: Hur homopress ville att vi skulle leva.....	12
Utredningen utan redning	12
<i>Diskurs kring den statliga homosexutredningen.....</i>	<i>12</i>
En tidning där identitet konstrueras	20
<i>Diskurs kring den svenska homosexuella mannen.....</i>	<i>20</i>
Mer än en epidemi som hotar	29
<i>Diskurs kring aidsepidemin .....</i>	<i>29</i>
Avslutande diskussion	36
Käll- och litteraturförteckning.....	39
Källor (ur Lunds Universitetsbiblioteks samling)	39
Litteratur	39
Bilder	40

Inledning

Under mina studier har HBTQ+-historia alltid varit ett intresse för mig. Till stor del beror detta på den personliga erfarenhet jag haft från att växa upp som en homosexuell man i Sverige, då jag med åren mer och mer funderat över vad det är för kulturellt arv jag faktiskt är en del utav. Det jag sett i relation till detta under min uppväxt har alltid handlat om framtida kamper, vad det är som väntar för queer-personer bortom horisonten. Jag erbjöds aldrig chansen att lära mig om hur svenska queer-personer haft det, om aidsepidemin, homosexutredningen och andra kamper för lika rättigheter. Detta var något som jag ville förändra för mig själv när jag bestämde mig att studera historia.

Då jag undersökt med svensk homopress tidigare, ville jag dyka djupare i denna värld av det flertal tidskrifter som fanns tillgängliga för personer som mig mellan 1970- och 1990-tal. Denna uppsats vill jag därför forska kring en tidning jag aldrig sett tidigare, RFSL:s förbundstidning *Kom Ut!* som gavs ut mellan 1980 och 2013. I min forskning upptäckte jag att just denna tidning knappast kommit på tal i akademiska verk, oftast utkonkurrerad av den samtida tidningen *Revolt mot sexuella fördomar*. På grund av detta vidare identifierade jag ännu en forskningslucka då det forskningsarbete som står närmast min inriktning, *Den korrekta avvikelser* av Andréaz Wasniowski, tidsmässigt omfattar perioden 1950 till 1970, vilket innebär att den inte heller omfattar RFSL under den period som tidskriften publicerades.

Som Svante Norrhem, Jens Rydström och Hanna Markusson Winkvist beskriver i *Undantagsmänniskor: En svensk HBTQ-historia med utblickar i världen* var det först mot slutet av 1980-talet som denna typ av historia kom att bli ett intresseområde för forskare, och som de påpekar står det allmänna forskningsområdet än idag någorlunda tomt. Detta beror inte på att material för forskningen inte finns tillgängligt, utan det har snarare att göra med att vi ännu inte fått igång ett riktigt intresse att utforska och ställa dessa frågor.¹

Med detta arbete vill jag utvidga det svenska forskningsfältet för HBTQ+-historia genom att både problematisera källmaterial som hamnat i skymundan, samt följa i den tidigare forskningens spår och bidra med min egna kontribution till historieforskningen om svensk homosexualitet med nedslag i diskurser om identitet och samhällsliga konflikter.

---

¹ Svante Norrhem, Jens Rydström, Hanna W. Markusson, *Undantagsmänniskor: En svensk HBTQ-historia med utblickar i världen*, 2 uppl, Studentlitteratur: Lund 2015, s. 172-176, 183f.

Syfte och frågeställningar

Arbetets syfte är att undersöka hur svensk homopress såg ut under 1980-talet. Specifikt kommer uppsatsen handla om Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter:s förbundstidning *Kom Ut!* och hur tidskriften under 1980-talet diskursivt skrev om samtida samhällsliga konflikter och svensk manlig homosexualitet.

Genom att analysera den diskursiva verklighet som konstrueras i tidskriften kan jag framlägga hur de hegemoniska relationerna inom diskurser och om subjekt sett ut. För att göra detta kommer uppsatsen utgå från de följande frågeställningarna:

- Hur ser diskursen om homosexutredningen ut i tidningen *Kom Ut!* mellan 1980–1989?
- Vad för föreställningar omfattar diskursen kring den svenska homosexuella mannen i tidningen *Kom Ut!* mellan 1980–1989?
- Hur ser diskursen om aidsepidemin i tidningen *Kom Ut!* mellan 1980–1989?

Litteratur och forskningsläge

Det verk som står denna uppsatsen som närmast i ämne är avhandlingen *Den korrekta avvikelserna : vetenskapsanvändning, normalitetssträvan och exkluderande praktiker hos RFSL, 1950–1970* författad av idéhistorikern Andréaz Wasniowski. I avhandlingen behandlar Wasniowski, hur RFSL drev sin organisation från det att den grundades 1950 till 1970. Han arbetar i huvudsak med ett källmaterial som omfattar publikationer och brev författade av organisationen under hans valda period och problematiserar utifrån detta organisationen genom att framlägga tre tätt sammanhängande frågeställningar: ”(1) vilka inkluderades i den företrädde gruppen, vilka lämnades utanför, hur och varför skedde det? (2) hur förhöll sig RFSL till i samtiden förekommande föreställningar om normal/avvikande sexualitet? (3) hur ska förbundets målsättning, det sexuella likaberättigandet, förstås och hur såg det ditåtsträvande [sic] arbetet ut?”².

Som avhandlingens titel föreslår kommer Wasniowski fram till att RFSL gjort tydliga ställningstaganden när det kommer till vilka identiteter som anses ha varit acceptabla samt vilka identiteter som inte varit det. Den ideella medlemmen var artig och väl etablerad bland samhällets rådande normer, och med detta skriver Wasniowski om organisationens försök vädja om jämställdhet genom uppmaningar att gruppen som RFSL representerar betar sig tillräckligt enhetligt med de allmänt rådande normerna för att kunna accepteras i samhället. Den huvudsakliga metoden

---

² Andréaz Wasniowski, *Den korrekta avvikelserna : vetenskapsanvändning, normalitetssträvan och exkluderande praktiker hos RFSL, 1950–1970*, Holzweg: Umeå 2007, s.9.

var försök att assimilera sig. Som konsekvens till detta började vissa beteenden klassifieras som tabu, då de stred mot den bild av gruppen RFSL försökte måla samhället, här bland personer som ägnade sig åt fetischer och pornografi, men även brytandet av könsnormer. Wasniowski poängterar däremot även att det fanns en mycket större acceptans för avvikelser privat inom organisationen än den bild RFSL speglade ut mot samhället.

Det var från detta verk jag tog mycket av min huvudsakliga inspiration när det kom till att lista ut vad jag ville göra med mitt källmaterial. Under rubriken *Metod och det teoretiska perspektivet* beskriver jag hur jag Wasniowskis metod hjälpte mig att ta mitt första steg med mitt material, men det var även som tidigare beskrivet denna avhandlingen som gav mig en riktning att ta min forskning, i och med den kunskapslucka som lämnats efter verkets sammanställning.

Två artiklar författade av Hanna Bertilsdotter Rosqvist jag använder är ”Vi tar farväl av pianoläraren’ Retoriska konstruktioner av en homosexuell manlig subjektivitet utifrån tal om öppenhet och homosexuell exklusivitet i svensk homopress 1965–1986” från *Historisk Tidskrift* och ”Att berätta bögberättelser: Från sexliberalism till homoidentitetsretorik i svensk homopress under 1960–1980-talet” från *Lambda Nordica*. Bertilsdotter Rosqvist är sociolog och har i dessa två artiklar specifikt arbetat med svensk homopress under 1900-talets senare hälft, främst berörande övriga tidskrifter, men ibland i koppling till *Kom Ut!*.³

Ännu en sociolog är Per Arne Håkansson som skrev doktorsavhandlingen *Längtan och livsform : homosexuellas situation i ett heterosexuellt samhälle*. Avhandlingen har varit nyttigt material för min analys då den går in på mentaliteter funna bland homosexuella män. Eftersom empirin är från 1980-1982, och till viss del haft RFSL medlemmar som undersökningsgrupp känns avhandlingens innehåll värt att ställa i kontrast till det jag hittat i min egna forskning på grund av dessa likheter. Avhandlingen går ut på att undersöka hur den homosexuella livsformen sett ut, i kontrast till den annars evigt närvarande heterosexuellt institutionaliserade livsformen. Detta är i andra termer det man inom diskursteori hade påstått bildar diskurser, denna kamp mellan två krafter, två ställningstaganden.

Det arbete som används för att beskriva den historiska bakgrunden är *Undantagsmänniskor: En svensk HBTQ-historia med utblickar i världen* av Svante Norrhem, Jens Rydström och Hanna

---

³ Hanna Bertilsdotter Rosqvist, ”Att berätta bögberättelser: Från sexliberalism till homoidentitetsretorik i svensk homopress under 1960–1980-talet”, *Lambda Nordica*, 2011 Vol.16, Nr.1; Hanna Bertilsdotter Rosqvist, ”Vi tar farväl av pianoläraren’ Retoriska konstruktioner av en homosexuell manlig subjektivitet utifrån tal om öppenhet och homosexuell exklusivitet i svensk homopress 1965–1986”, *Historisk Tidskrift*, 2009:3;

Markusson Winkvist. Boken är beskrivande men täcker både svenska och internationella förhållanden. I och med ett huvudsakligt svenskt fokus inkluderas även skildringar kring ett svenskt HBTQ+-kulturliv genom historien, något som jag annars tyckt saknas från forskningen jag läst. Som komplement till detta har jag även använt kapitel från antologin *Homo i folkhemmet, homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000* där Martin Andreasson varit redaktör.

Källmaterial och avgränsningar

Det källmaterial uppsatsen utgått ifrån är Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter:s förbundstidning *Kom Ut*.⁴ Tidningens första nummer släpptes 1980 och den sista publicerade *Kom Ut!*-tidningen var nummer två år 2013, då RFSL inte längre hade den ekonomiska tillgången att producera tidskriften på grund utav att riksförbundet mottagit mindre organisationsbidrag det året än vad de gjort tidigare. Nyheterna om detta meddelades till läsarna i tidningens sista nummer samt över förbundstidningens olika sociala medier, egna hemsida, och i en artikel publicerad av *Aftonbladet*.⁵

Tidningen i sig beskrivs som redaktionellt oberoende från RFSL på deras hemsida, idag endast åtkomlig via en sparad version på Wayback Machine, och av Anna-Maria Sörberg på hennes hemsida, en före detta medlem av redaktionen 2003.⁶ Det är möjligt att RFSL gjort liknande utlåtanden själva tidigare än detta, dock inte vad jag kunnat lokalisera, specifikt inte i någon av de tidningsnummer jag använt för detta arbete. Trots att de beskrivningar av hur tidningens redaktion valts under 1980 till 1989 överensstämmer med det senare, post-2003 redogörelserna, finns det inte heller absoluta utlåtanden om RFSL:s influenser på tidningen under dess tidigaste år.⁷

Mitt källmaterial har totalt bestått av 32 tidningsnummer av förbundstidningen *Kom Ut!* samt två ”extra/special” nummer. Ett av dessa specialnummer gavs ut inför den Homosexuella Frigörelseveckan 1982, och det andra trycktes för att inkluderas i nummer fyra 1988 och är döpt

---

⁴ Organisationen brukade ha namnet Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande, och förkortas fortfarande idag som RFSL. Förbundstidningen *Kom Ut*, ibland *KomUt*, använder under den period jag täcker i uppsatsen titeln *Kom Ut!* med ett utropstecken, följt av olika underrubriker som: *Tidning för Homosexuella och Tidning/Tidskrift för RFSL*.

⁵ Marin Aagård, ”Kom ut kommer inte längre ut”, *Aftonbladet*, 24 Juni 2013.

⁶ Anna-Maria Sörberg, ”Om mig”, Annamariasörberg, [blogg], <https://annamariasorberg.se/about/>.

⁷ RFSL, ”Kom Ut-redaktionen”, RFSL - Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, [blogg], <https://web.archive.org/web/20040620020619/http://www.rfsl.se/?p=349>.

Värmländskt Homosexspecial. Anledningen till att dessa extranummer inkluderats är då de varit medföljande till tidskriftens ordinarie nummer.⁸

De utvalda 32 tidningsnumren sträcker sig från RFSL:s första publicerade tidning 1980 till det sista publicerade numret 1989. Dessa tidningar varierar alla i längd från nummer till nummer men landar allesammans på ett sidantal mellan 20 till 40 sidor.

Inför denna uppsats har jag fått göra vissa avgränsningar i förhållande till mitt källmaterial. Eftersom tidskriften i sin helhet sträcker sig över 34 år kändes det orimligt för uppsatsens omfång att inkludera allt det material utifrån den problematisering jag varit intresserad av att undersöka. Urvalet gjordes därför rent kronologiskt, över en tidsperiod på 10 år.

Trots att *Kom Ut!* var RFSL:s förbundstidning, där organisationen genom tidningens redaktion publicerade egna texter, så som ledare och artiklar, bestod majoriteten av de enskilda numreras innehåll av texter författade av utom-redaktionella personer. Självfallet har många av dessa individer haft någon slags officiell koppling till RFSL eller andra homopress-publikationer på något hörn, oftast förklarat på ett eller annat sätt i tidningen, men redaktionen valde även att publicera verk och åsikter inskickade av deras läsare, något som trappade upp mer och mer mot 80-talets mitt och slut. Innehållsmässigt har inte allt varit intressant för arbetet utifrån de valda frågeställningarna, något jag för mig själv noterat vid mina första genomläsningar av stoffet. Detta har omfattat artiklar berörande ämnen jag inte valt att utforska, dock såklart först uteslutna efter en översiktlig läsning av artiklarna för att försäkra mig om vilka utlåtanden som gjorts.

Källkritiskt har materialet varit lämpligt för mitt problemområde då *Kom Ut!* än idag är Sveriges längst varande homopress-tidning, trots det att den lades ned 2013. I just denna kategorin är det troligt att den kommer falla bakom tidningen *QX*, som först börjades ges ut 1995 och som än idag är i produktion. Däremot intar just RFSL:s förbundstidning ännu en unik position där den också är den enda framstående homopress-tidning som gavs ut under hela 80-talet. Rivalen i denna kategorin hade annars varit *Revolt - mot sexuella fördomar*, som tillkom 1971 och upphörde 1986. I och med att *Kom Ut!* täcker hela decenniet, samt att det till skillnad från dagspress också specifikt är homopress, explicit uttryckt av redaktionen en tidning av och för homosexuella, kändes valet klockrent.

---

⁸ Vissa av dessa 32 tidningsnummer är även kombinerade, det vill säga att de exempelvis är publicerade som både nummer tre och fyra för ett år. Dessa har jag fortfarande valt att behandla som en enskild tidning, då det är så dem är presenterade.

Metod och det teoretiska perspektivet

Den metod som används är en kvalitativ diskursanalytisk sådan och ligger nära det tillvägagångssätt som bland annat Andréaz Wasniowski använde sig av när han skrev sin doktorsavhandling: *Den korrekta avvikelsern*. Praktiskt går metoden ut på att det empiriska materialet genomläses, och utifrån detta kan diskurser och dess mönster rekonstrueras. Dessa strukturer analyseras och framläggs sedan för läsaren i arbetet. Allt detta genomsyras av den redan etablerade problemformuleringen som dikterar vilka mönster som blir intressanta att framhäva.

Vidare metodologiskt är mitt tillvägagångssätt även tätt sammanflätat med den teoribildning jag valt. Metod och teori har en tendens att påverka varandra, speciellt när det kommer till diskursanalys, och denna uppsats är inget undantag för detta. Det valda teoretiska perspektivet är här sina grunder i Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori. Jag valde perspektivet då det erbjuder tydliga verktyg en kan utnyttja för att undersöka både politik och identitet, två huvudpunkter inom teorin rent traditionellt såväl som för mitt arbete. Begreppen kommer kunna nyttjas för att ge uppsatsens analys av empirin struktur såväl som en väletablerad teoretisk bakgrund att luta sig tillbaka mot. Nedan kommer jag först beskriva vad diskursteorin innebär när det kommer till diskurser, identitet och makt, och sedan avslutningsvis mer konkret hur teorin kommer användas för att stärka metodbeskrivningen ovan.

För uppsatsen kommer jag utgå från Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips presentation av teoretikernas teori, även med komplement från vissa andra författare. Vidare kommer jag även arbeta utifrån begreppen *diskurs*, *artikulation*, *moment*, *element*, *nodalpunkt*, *subjektspostion*, och *makt*. Dessa begrepp kommer beskrivas nedan som en del av presentationen av det teoretiska ramverket.⁹

I och med att det är diskursteori jag arbetat med blir definitionen av begreppet *diskurs* det viktigaste att förklara. Inom teorin anses en diskurs vara en så väl definierad uppfattning av verkligheten som möjligt. Enligt teorin görs det alltid försök att uppnå en absolut definition av vår tillvaro, trots det att teorin även tillkännager att detta är en omöjlighet. Diskurser är av sin natur alltid föränderliga, och kan aldrig uppnå en slutgiltig definition på grund av detta. Som nämnt är det är däremot

---

⁹ Marianne Winther Jørgensen, Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur: Lund 2000, s.31f.

försöken till detta som skapar diskurserna kring oss, och det är hur definitionerna sett ut under en specifik period som vi i slutändan undersöker.¹⁰

Diskurser omfattar inte nödvändigtvis föremåls rent fysiska existens, det är hur föremålet eller fenomenet tolkas av dess omgivning. En ros är en ros är en ros, men det är beroende på diskurser, det som vi faktiskt upplever, som påverkar om rosen uppfattas som en romantisk gest på grund utav dess skönhet, eller farlig på grund av dess taggar. Det intressanta för teorin blir därför att undersöka just vad för diskursiva konstruktioner som existerar inom en viss kontext, då det är dessa konstruktioner som bidrar till att skapa våran materiella tillvaro.¹¹

För att enklare hantera diskurs-begreppet behövs däremot andra termer för att strukturera det. Här introduceras begreppen *artikulation*, *moment* och *element*. Artikulationer är yttranden och ageranden, och för den kommande undersökningen kommer artikulationer i huvudsak bestå av olika författares yttranden i text. Artikulationer är definitionsbildande, och skildrar alla delar av en diskurs. Element och moment skapas av artikulationer, och är diskursers mer konkreta byggstenar, något som Jørgensen och Phillips beskriver som ”knutar i fisknätet”¹². Ett moment är en definition, inom diskursteorin betyder detta mer konkret när något får betydelse genom att allt annat väljs bort. Moment är uttryck för vår uppfattning av saker, och eftersom vår förståelse av ting är föränderligt blir därför som tidigare beskrivet även diskurser detsamma. Element på andra handen kan ses som moment i deras odefinierade form, moment som inte ännu lyckats etablera sig.¹³

Det viktiga att lägga på minnet är att de etablerade momenten inte ensamt bildar det vi kallar diskurs, utan lika viktigt för konstruktionen av en diskurs är det som utesluts, det som inte artikuleras lika ofta; elementen i det diskursiva fältet. Det som knyter diskursens moment samman är *nodalpunkter*; huvudteman som genomsyrar de tecken som undersöks. I sig är nodalpunkter också moment, men till skillnad från de andra intar nodalpunkten en central position. Om vi ska följa Winther Jørgensen och Phillips liknelse kan en nodalpunkt beskrivas som den knut alla andra knutar i nätet har en direkt koppling till.¹⁴

---

¹⁰ Anna Nilsson Hammar, ”Diskursanalys”, *Metod: Guide för historiska studier*, Studentlitteratur: Lund 2018, s.135f; Jørgensen, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, s.32.34.

¹¹ Hammar, ”Diskursanalys”, s.143.

¹² Jørgensen, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, s.33.

¹³ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, s.32-34.

¹⁴ Hammar, ”Diskursanalys”, s.135f; Jørgensen, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, s.33f.

Begreppet *subjektsposition* kommer från teorins diskussion och kritik om marxism och identitet. Identiteter anses här vara lika flytande som diskurser, obestämt. Teoretikerna presenterar därför begreppet *subjektsposition*, något som synonymt kan beskrivas som *identiteter i en diskurs*. En subjektsposition är därför en roll som individer intar, där rollen är tillskriven olika förväntningar beroende på hur diskursen är uppbyggd. Istället för att alla personer besitter en individuellt etablerad identitet, en tydlig uppdelning, menar diskursteorin att vi rör oss mellan olika roller beroende på sammanhang. Individen är splittrad.¹⁵

Det sista rent teoretiskt handlar om begreppet *makt*, specifikt *antagonism* och *hegemoni*, teman som diskursteorin främst tar upp i förhållande till politiska diskurser. Det teoretiska perspektivet återkopplar alltid tillbaka till hur diskurser är föränderliga, för evigt i kamp sinsemellan om betydelsebildning. Målet för en diskurs är att förvandla svagt etablerade uttryck till etablerade moment, som i sin tur bidrar till att diskursen uppnår betydelsebildning, en konkret definition. Eftersom allt är i rörelse kommer diskursen att fortsätta förändras, men det finns alltid diskurser som är mer entydiga än andra och det är de diskurser som inom teorin anses ha makt. Maktbegreppet i detta sammanhang innebär inte en aktiv kraft en kan utöva över andra, men det betyder att en diskurs erhåller en etablerad plats i samhället som står över andra. Till viss del är det alla diskurser tillsammans som skapar vår omvärld, men mer specifikt är det diskurser med makt och uteslutandet av diskurser utan det som bildar den samhällsordning vi accepterar. Två diskursers maktförhållanden kan se olika ut beroende på vart de befinner sig, beroende på hur folk rekonstruerar sin verklighet genom artikulationer. I en viss sfär kan det finnas diskurser med makt som utanför sin bubbla inte annars står en chans om att konkurrera.¹⁶

Antagonism- och hegemoni-begreppet kommer här in som termer för att peka ut de specifika mönster som en måste notera vid en diskursanalys inom denna tradition. Winther Jørgensen och Phillips beskriver att antagonism används för att specifikt peka ut när två identiteter strider mot varandra hos en individ, när identiteterna ställer motstridiga krav på personen vilket slutligen leder till en inre konflikt. För att lösa denna konflikt krävs det en hegemonisk intervention, vilket är när en rådande identitet åter tar maktpositionen. I de fallen har en identitet åter igen uppnått hegemoni där konflikt, det vill säga antagonism, tidigare rådde.¹⁷

---

¹⁵ Hammar, "Diskursanalys", s.141f; Jørgensen, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, s.48-53.

¹⁶ Hammar, "Diskursanalys", s.137-140; Jørgensen, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, s.54-57.

¹⁷ Jørgensen, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, s.55.

Jag kommer även använda antagonism- och hegemoni-begreppen för att beskriva förhållandet i de diskursiva kamper som sker vid momentens betydelsebildning, såväl som relationen mellan moment och det övriga diskursiva fältet. I dessa situationer har begreppen samma typ av innebörd när det kommer till att beskriva förhållandet mellan två motstridiga positioner.

Med detta upplägget av vad teorin innebär för uppsatsen kan jag nu även vidare beskriva hur det gynnat min metod. Genom att genomföra en diskursanalys där jag använt det teoretiska ramverkets verktyg har jag lyckats komma åt de punkter av intresse för uppsatsen som hjälpt mig besvara mina frågeställningar. Vid genomläsningen av materialet har jag i förhållande till de överhängande forskningsområdet ringat in de tecken som framkom i *Kom Ut!*:s artiklar och lokaliserat vad det var för artikuleringar och därav moment som skapade olika diskurser. Genom att beskriva momenten och det diskursiva fältet har jag sedan kunnat visa på olika maktförhållanden som konstruerats i tidskriften, vilket slutligen resulterat i att jag presenterat forskningens resultat ställt mot det forskningsläge som funnits.

En slutlig kommentar om mitt tillvägagångssätt är att tidskriften inte hanterats som en enskild aktör, som en representant för RFSL. Istället lät jag tidningen inta en forums-liknande roll där olikartade artikulationer framhävts av olika författare utifrån vilka texter redaktionen valde att inkludera.

Historisk bakgrund

Homo-aktivism i Sverige

Uppsatsen ligger mot den bakgrund av tidigare vinster för homo-personer i Sverige, som avkriminaliseringen av samkönat sexliv 1944 när riksdagen tog beslutet att först nu tillåta homosexuella relationer mellan vuxna. Viktigt att påpeka här är att åldersgränsen för denna typ av homosexuella relationer var högre än den heterosexuella, det motiverades med att sätta en sjukdomsstämpel på homosexualiteten; det vill säga att sexuella relationer mellan två samkönade där den ena var 18 och den andra 21 fortfarande ansågs kriminellt ifall den ena parten var i beroendeställning till den andra, vilket senare gav upphov till en jämställning av åldergräns-lagen 1978. Där mellan grundades organisationen RFSL, 1950, som vidare i historien kom att bli en av Sveriges främsta kämpar för lika rättigheter. Med RFSL:s växande inflytande började frågor om homo-liv tas upp i riksdagen på nytt 1970 angående erkännande av samkönade parrelationer, vilket strax därefter gav upphov till den så kallade homosexutredningen, en statlig utredning ämnad att undersöka homosexuellas situation i Sverige som efter sin färdigställning skulle lämna några kommentarer om huruvida utredningen funnit att homosexuella personer behöver ytterligare juridiskt stöd i lagen i form av en antidiskrimineringslag, samt hur äktenskap, och adoption borde se ut för samkönade par.¹⁸

Svensk homopress

Homopress är tidningar som står bortom de normala dagstidnings konventionerna på det sätt att de fokuserar på att skildra nyheter, liv och kultur med ett fokus på HBTQ+-personer. Idag är den främsta tidningen *Qx* som först grundades 1995 efter att en annan tidning *Reporter*, där *Qx* tidigare varit ett medföljande blad, lades ner. Utöver dessa två har det historiskt i Sverige främst rört sig om olika variationer av *Revolt*-tidningen, som genomgått olika namnbyten genom åren (exempelvis *Magasin Gay*). *Revolt* grundades 1971 och lades ned sommaren 1986, *Reporter* tog därefter upp manteln, med skribenter kända från *Revolt*, och publicerade sitt första nummer redan hösten därpå.¹⁹

---

¹⁸ Martin Andreasson, "Samhällsfara eller samhällsgrupp", *Homo i folkhemmet, homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, Anamma: Göteborg, 2000, s.50-52; Mathilda Mossling, *Sveriges agerande i samband med hiv/aidsepidemin En kritisk granskning av några rättsliga åtgärder som hade betydelse för män som har sex med män*, Kandidatuppsats, Lund universitet, 2015, s. 12; Norrhem, Rydström, Markusson, *Undantagsmänniskor*, s. 139-142, 148.

¹⁹ Jesper Johansson, *BÖGARNAS KAMP! En studie om manlig homosexualitet och identitetspolitik i svensk homopress 1971-1986*, s. 47, 54; Bertilsdotter Rosqvist, "Vi tar farväl av pianoläraren", s.512.

En unik tidning i detta händelseförloppet är RFSL:s förbundstidning *Kom Ut!* som gavs ut mellan 1980–2013. Tidningen bygger även på en mer intern-inriktad förbundstidning som RFSL gav ut innan de började publicera *Kom Ut!*, deras egna homo-inriktade tidning på marknaden.

Aidsepidemin i Sverige

Aidsepidemin är det namn på den epidemi som främst är känd efter det globala utbrottet 1980. Aids i sig är ett resultat av en obehandlad hiv-infektion i kroppen som angriper immunförsvaret. Detta tillåter infektioner som kroppen tidigare kunnat skydda en från att attackera vilket resulterar i svår sjukdom och under en lång period av 80-talet även död. Idag går inte hiv att bota med det har utvecklats behandlingar i form av antivirala droger som håller viruset till omätbara mängder, vilket innebär att när en person uppnått detta stadiet att de även inte kan överföra viruset till en partner sexuellt. Behandlingar har även utvecklats för personer utan viruset, vanligaste namnet för detta är PrEP, där en person kan ta mindre doser av antivirala droger för att bygga upp ett försvar vilket har bevisats förhindra möjliga hiv-infektioner med en effekt på cirka 85 procent.²⁰

De första nyheterna om sjukdomen kom från USA under tidigt 80-tal, då redan rapporterat att det specifikt varit homosexuella som insjuknat. 1983 var året Sverige registrerade sitt första fall men eftersom det hela handlade om ett nytt fenomen, en ny sjukdom, var man varken säker om hur hiv smittades, hur man testade för det, och hur man potentiellt skulle kunna bota det. Att epidemin i störst del drabbade redan utsatta individer som homosexuella och missbrukare innebar ytterligare förtryck från samhället, varifrån aidsepidemins andra, inte längre använda namn *bögpest* kommer ifrån.²¹

---

²⁰ Folkhälsomyndigheten, *Preexpositionspylax för att minska risken för infektion med hiv En kunskapsöversikt*, 2017, Stockholm: Folkhälsomyndigheten, s.9; George Svéd, ”När aids kom till Sverige” *Homo i folkhemmet, homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, Anamma: Göteborg, 2000, s.229-231; Posithiva Gruppe, ”Smittfri hiv”, Posithiva Gruppen, [blogg], <https://posithivagruppen.se/smiffri-hiv/>.

²¹ Norrhem, Rydström, Markusson, *Undantagsmänniskor*, s. 174-176.

1980-talet: Hur homopress ville att vi skulle leva

I det nedanstående kapitlet kommer först grunderna för diskurserna presenteras och undersökas utifrån det teoretiska ramverket som grund. Analysen kommer fokusera på att exemplifiera och kartlägga de artikuleringer som varit framträdande i *Kom Ut!* och kommer ställa antagonistiska artikuleringer mot varandra för att i slutändan komma fram till den hegemoniska upplägningen. Om diskurserna omdefinierats under perioden kommer även detta vara centralt för upplägget. Avslutningsvis kommer resultatet för kapitlen sammanfattas och jämföras med det rådande forskningsläget.

Utredningen utan redning

Diskurs kring den statliga homosexutredningen

Utredningen om homosexuellas situation i samhället, vardagligen kallad *homosexutredningen*, var ett ofta återkommande ämne i *Kom Ut!* även efter det att utredningens betänkande publicerades 1984, sju år efter undersökningens uppstart. Diskursen kring den som politiskt fenomen, och de berörda samhällsfrågorna, kom i tidningen att i huvudsak handla om homosexuella parrelationer, diskriminering av homosexuella personer till vardags såväl som på arbetsplatsen, och rättigheter berörande homosexuellt samliv.

Tidningens första nummer 1980 påbörjar diskursen om homosexutredningen genom en artikel av redaktionen där de kräver utformningen av en antidiskrimineringslag mot homosexuella. Här lägger de grunden för det första centrala momentet i diskursen: politisk tillhörighet.

I början av 1979 lade vpk fram en motion om en antidiskrimineringslag. Även om den röstades ner några månader senare, kan det vara vettigt att ha denna motion som utgångspunkt, eftersom den är det mest konkreta som hänt i den här frågan.²²

§1 i vpk's förslag till lagtext lyder: 'Sexuella beteenden och handlingar, vilka icke uttryckligen förbjuds i lag, är oavsett hetero- och homosexuell inriktning att betrakta som likvärdiga uttryck för mänskligt känsloliv. I denna egenskap är de i lika mån berättigade till allmän respekt och samhällets skydd. All offentlig myndighetsövning har att ugå [*sic*] från dessa grundsatser'.

Tanken bakom det här förslaget från vpk är att lagstiftarna, i den mån de inte är villiga att ge oss homosexuella samma rättigheter som heterosexuella, skall tvingas skriva ut denna

---

²² Redaktionen, "Antidiskrimineringslag. Javisst! Men hur skall den utformas?", *Kom Ut! Tidning för Homosexuella*, 1980:1, s.10; (VPK = Vänsterpartiet Kommunisterna).

diskrimineringen i klartext. Skall vi homosexuella inte få adoptera barn, skall det stå i lagen att homosexuella inte får adoptera barn.²³

Som citaten visar lyfter artikeln fram Vänsterpartiet Kommunisterna i ett positivt ljus då de varit det parti som hittills visat sig vara de främsta parti-politiska förkämparna i frågan. Redaktionen artikulerar detta genom att ta partiets sida i deras yttringar, först genom att förklara vad partiet i sig föreslagit och sedan i genom egna ord instämma. Genom artikeln kommer inget annat parti heller på tal, varken i åsiktsuttryck eller i kritik av redaktionen. Här börjar momentet långsamt definieras genom ett tydligt uteslutande av de andra politiska partierna. Redaktionen visar genom artikeln att det är VPK som delar deras framtidsvision, och därav är det även dem som nu i början tilldelas *makten*.

Då inte andra partier nämns här dyker däremot självfallet homosexutredningen upp. Vid detta laget hade utredningen redan varit igång i tre år, och det nämns i artikeln hur sekreteraren för den, Johan Hansson, hade besökt homo-mötesplatser som RFSL Stockholm:s lokal Timmy för att samtala kring utredningens frågeområden. Redaktionen skriver:

En grundlagsfäst antidiskrimineringslag skulle också få konsekvenser för annan lagstiftning. Det skulle vara en uppmaning till lagstiftarna att ta bort diskrimineringen av homosexuella på andra områden i lagen, till exempel när det gäller möjligheterna för oss homosexuella att gifta oss eller adoptera barn.²⁴

Den statliga homosexutredningen har ännu inte tagit någon ställning i den här frågan, Men [*sic*] enligt Stig-Åke Peterson [*sic*], som är RFSL's expert i utredningen verkar man bara intresserad av att skriva in antidiskrimineringslagen i brottsbalken. Johan Hansson tar ganska lätt på de här frågorna och menar att det inte är så stor skillnad på grundlag och annan lag.

Eva Bohlin, vpk's representant i utredningen, menar dock att antidiskrimineringslagen bör förankras i grundlagen.²⁵

Här ställs VPK i en något indirekt antagonistisk relation mot utredningen, specifikt riktad mot Hansson, då de olika hörnens åsikter vädras. I det första citatet uttrycker redaktionen deras egna uppfattning som lyder att en framtida antidiskrimineringslag bör invigas till grundlagen och i det

---

²³ Redaktionen, "Antidiskrimineringslag.", s.10.

²⁴ Redaktionen, "Antidiskrimineringslag.", s.11.

²⁵ Redaktionen, "Antidiskrimineringslag.", s.11.

andra citatet uppföljer de med VPK:s representants ståndpunkt vilket överensstämmer med redaktionens. Som antagonist introduceras Hansson som beskrivs att *ta lätt* på frågorna då han uttrycker att en grundlag inte hade gjort en större skillnad än en annan slags lag.

Redan på de efterkommande två sidorna introducerar redaktionen läsaren till de resterande fem, samt de två tidigare nämnda, inblandade i utredningen. Här delar *Kom Ut!* ledamöternas egna artikuleringer till den diskursiva kampen då de tagit del av en enkät ihopsatt av tidningen. Utmärkande här är uttrycken av utredningsordförande Carl-Edvard Sturkell, Centerledamot Gunnel Jonäng, Moderatledamot Lars Ahlmark och Socialdemokrat-ledamot Lilly Hansson som alla i sina svar om ”8. Skall homosexuella och heterosexuella ha samma rättigheter enligt lag inom alla områden?” och ”9. Vad är *din egen syn* på antidiskrimineringslag för homosexuella?” refererar tillbaka till hur utredningen inte ännu är avslutad och att de på grund av detta inte kan uttrycka en särskild åsikt om frågorna.²⁶ Detta bildar ytterligare en ståndpunkt i den diskursiva kampen, som nu även erhåller hegemoni utifrån ett antalsmässigt perspektiv. Den är politiskt obunden och har stöd från fyra av de sju deltagande i utredningen och menar att eftersom homosexutredningen ännu inte är avslutad, går det heller inte att tala om problemen utredningen undersöker ens är *problem* och i så fall hur de kan lösas.

Att *Kom Ut!*:s redaktion allierar sig med vänstern blir endast tydligare i kommande publikationer I det första numret 1983, med riksdagsvalet 82 i backspeglin, skrev redaktionen ytterligare:

Om vi hade fått ett fortsatt borgerligt styre skulle moderaterna ha givit stöd åt en sådan lag medan folkpartiet och centern skulle ha tvekat. Men när vi kräver verklig och total jämlikhet, då har vi bara vpk med oss. Det visade årets stora drabbning mellan riksdagspartierna och bögar och lesbianer i Medborgarhuset 16 augusti.²⁷

Vidare i artikeln kritiserar redaktionen främst ledamot för folkpartiet, Lena Malmgren, som även sitter med i utredningen. Kritiken är tuff, med kommentarer kring hur hon tackat nej till att medverka i RFSL:s debatter, samt hennes svar till frågor som utredningen omfattar där hon tagit till sig tydliga ståndpunkter som ställer sig i antagonistiskt till den opartiska positionen många tillhörande utredningen annars tagit. Ett citat av Malmgren som artikeln lyfter upp handlar om adoptionsfrågan, om homosexuella ska ha rätt att adoptera. Stycket rubriceras med ordet *arrogans* och citatet lyder, ”I Sverige finns det ett skriande behov av fosterföräldrar. Men aldrig har jag som

---

²⁶ Båda citat: Redaktionen, ”Enkät med ledamöter i homosexutredningen.”, *Kom Ut! Tidning för Homosexuella*, 1980:1, s.12.

²⁷ Redaktionen, ”Den omogna opinionen”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1983:1, s.4.

ledamot i en socialnämnd mött en homosexuell som erbjudit sig att bli fosterförälder. Intresset att ta hand om barn verkar sannerligen inte stort bland de homosexuella.”²⁸

En tydlig politisk preferens börjar ta form i diskursen. Momentet som hanterar den politiska tillhörigheten börjar nu tydligare definieras kring Vänsterpartiet Kommunisterna, med de mer opartiska ledamöterna i en slags diskursiv gråzon, och med Folk- samt Centerpartiet mer eller mindre utsällade.

Tillbaka vid 1981 har svar från en diskussionspromemoria kommit tillbaka och Stig-Åke Petersson från RFSL sammanfattar de insamlade svaren. Promemorian behandlade endast äktenskapsfrågan där utredningen presenterade tre möjliga alternativ. Härbland var alternativ ett det mest populära bland remissyttrandena, och även det som RFSL förordade:

[...] homo- och heterosexuella äktenskap jämföras fullt ut när det gäller förmåner och skyldigheter. Utredningen är dock inte beredd att föreslå kyrklig vigsel [...] Motiveringen är att vigselformulären talar om samhällets bestånd och då homosexuella par saknar den reproduktiva funktionen kan dessa formuleringar inte anses tillämpliga på homosexuella förhållanden (utredningen bortser då från att det kan finnas barn i homosexuella förhållanden, även om dessa inte är parternas gemensamma).²⁹

Här framkommer ett nytt moment i diskursen kring homosexutredningen vilket omfattar den antagonistiska relationen mellan homo-aktivismen och religiositet, specifikt hanterar momentet de olika frikyrkliga samfundens artikuleringar om äktenskapsfrågan. Som citatet visar tar utredningen inte ställningstagande till hur (kyrklig) vigsel hade sett ut om alternativet skulle komma att genomföras, detta artikuleras även av sekreterare Hansson vid uttryck av hans personliga åsikt i den tidigare nämnda enkäten, där han svarade ”[...] om vigsel skall tillåtas är däremot mera osäkert.”³⁰ Peterssons artikel presenterar den religiösa ståndpunkten först genom att skildra hur pingströrelsen i hans ord utfört en hetskampanj mot inte bara utredningen men även homosexuella. Sammanlagt ska lokala pingstförsamlingar ha skickat 400-500 uttalanden till utredningen i motstånd mot homosexuellt äktenskap, dock så avskriver Petersson dem som ouppmärksamma i förhållande till den utskickade diskussionspromemorian och tillskriver dem därav även minimalt *faktiskt* inflytande. Denna antagonism fortsätter att artikuleras och kommer åter upp senare i tidningens

---

²⁸ Redaktionen, ”Den omogna opinionen”, s.4.

²⁹ Stig-Åke Petersson, ”Homosexskräcken har vädrats ut!”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1981:2, s.14.

³⁰ Redaktionen, ”Enkät med ledamöter i homosexutredningen.”, *Kom Ut! Tidning för Homosexuella*, 1980:1, s.11.

historia där politiker ofta hamnar på samma sida av antagonismen som de religiösa grupperna, ett exempel lyder ”Den [frigörelseveckan] har också klargjort bestående diskriminering och yttre förtryck. Politiker som egentligen inte är intresserade av att göra reella förbättringar. [...] Religiösa sekters fanatiska böghat. [...] Sådana exempel bevisar hur viktig veckan är för att synliggöra detta förtryck.”³¹

Problematiken som presenteras med moment-tolkningen angående jämställt äktenskap är just vad registrerat partnerskap i jämförelse med äktenskap innebär. Redaktionen, samt RFSL, fortsätter i samma spår som de gjort tidigare med att artikulera hur partnerskap inte nödvändigtvis leder till social acceptans, en av deras målsättningar, eftersom särbehandling av hetero- och homosexuella relationer, även vid förbättrande lagförslag, fortfarande skiljer på grupperna och behandlar dem som separata.³²

1984 är ett av de viktigare åren för diskursen om homosexutredningen i *Kom Ut!* eftersom det var då utredningen nådde sitt slut och det efterlängttade betänkandet publicerades. Nu genomgår diskursen en förändring, konflikt uppstår med de attityder som tidigare etablerats. De förhoppningar som går att utläsa från tidigare citat, speciellt från redaktionens texter där de uttrycker glädje över hur problemen äntligen tas upp statligt, har nu börjat försvinna. Detta missnöjet uttrycker redaktionen tydligt i tidningen, dock än med lite hopp om det utredningen än lyckats åstadkomma. De skriver, ”Grusade förhoppningar blir till besvikelse, javisst; men det är mycket viktigt att vi inte låter den besvikelsen begrava de mycket positiva bitar som finns i utredningens slutbetänkande.”³³ Trots citatets positiva ton är artikeln i sig i huvudsak kritisk, artikuleringar om vad utredningen misslyckats med är generöst tillgängligt och redaktionen har inte varit rädda för att visa sitt misstycke.

Utredningen föreslår ingen möjlighet att social-, skatte-, arvs- eller familjerättsligen reglera en homosexuell samlevnad på samma villkor som gäller för heterosexuella. [...] Man föreslår inte heller någon ändring av den djupt otillfredsställande situationen som idag råder för homosexuellas barn. [...] Det slutbetänkande utredningen nu lagt fram med alla dess fel och brister, är en utmärkt grund att stå på när vi går vidare i arbetet för bögars och lesbiskas

---

³¹ Benny Henriksson, ”Frigörelse från självförtryck”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:4, s.4; Redaktionen, ”Registrering eller äktenskap för homosexuella?”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1981:2, s.16f; Stig-Åke Petersson, ”Homosexkräcken har vädrats ut!”, s.14f.

³² Redaktionen, ”Registrering eller äktenskap för homosexuella?”, s.16f.

³³ Redaktionen, ”Varför vågade ni inte?”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:2, s.2.

rättigheter i det svenska samhället. Vi bör läsa det, reagera, bli arga, ledsna, upprörda, javisst - men också ta med oss vår ilska och vår ledsenhet och kanalisera den konstruktivt arbete [...]»³⁴

Här har artikulationerna om homosexutredningen varit positiva genom *Kom Ut!*:s olika nummer, i alla fall var det så till att börja med, men med denna skiftande ton omdefinieras homosexutredningen något. Tidigare framställdes den i majoritet som ett positivt skeende, att någonting *äntligen* skulle ske politiskt. Nu efter betänkandet får diskursen en kritisk aspekt, där homosexutredningen i sig varit positiv men att den även misslyckats att leva upp till de förväntningar redaktionen tidigare uttryckt.

Då jag främst diskuterat parrelation och samlevnad ovan vill jag även ägna lite tid åt antidiskriminerings-frågan, en andra viktig punkt för homosexutredningen. I början inledde jag med hur redaktionen uttryckt att de önskat efter en grundlagsfäst antidiskrimineringslag efter utredningens färdigställande. Vid betänkandet 1984 blev slutsatsen:

Utredningen har undersökt förekomsten av diskriminering av homosexuella. Trots att man konstaterat att diskriminering förekommer i många sammanhang, har det varit svårt att belägga omfattningen. [...] Mot denna bakgrund anser utredningen att en antidiskrimineringslag är befogad och att ett lagstadgat förbud mot att diskriminera någon p g a homosexualitet bör införas i regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och i brottsbalken.³⁵

Detta faller halvt i linje med de artikuleraade förhoppningarna, och anses i allmänhet som en vinst för undersökningen. I en intervju av VPK:s representant Eva Bohlin uttrycker hon vikten av att folket måste fortsättningsvis sätta press på politikerna så att utredningens förslag inte *sopas under mattan*.³⁶

Den typ av diskriminering som oftast kommer på tal är den som sker på arbetsplatsen. I tidningens intervjuer med homo-personer är det ett ofta förekommande ämne, och i relation till utredningen blir en möjlig antidiskrimineringslag tätt knutet till just förbättrade arbetsförhållanden. Till diskussionen har bland andra Svenska arbetsgivareföreningen lämnat remissvar om utredningens betänkande. I artikeln artikuleraar RFSL:s Stig-Åke Petersson arbetsgivareföreningen opinion i en kombination av hans egna ord och ett citat, ”Att **Svenska arbetsgivarföreningen**

---

³⁴ Redaktionen, ”Varför vågade ni inte?”, s.2

³⁵ Redaktionen, ”Varför vågade ni inte?”, s.3.

³⁶ Kait Bessing, ”Eva Bohlin: ’Skönt att utredningen är över’”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:2, s.4.

skulle avvisa utredningens förslag är måhända inte ägnat att förvåna. Man gör det eftersom man inte kan finna »några som helst belägg för att homosexuella p g a sin sexuella läggning diskrimineras på svensk arbetsmarknad.«³⁷ Detta går uttryckligen direkt mot utredningens fynd, som lyder »Utredningen konstaterar att homosexuella utsätts för olika typer av diskriminering på arbetsmarknaden.»³⁸

Arbetsplatsdiskriminering blir sitt egna moment som ska definieras, för i tidningen skildras det nu två olika verklighetsbilder. Ända sedan *Kom Ut!*:s första nummer har arbetsplatsdiskriminering varit ett återkommande ämne, där det vanligaste temat varit hur individer förlorat sin anställning på grund av sin sexualitet. Svenska arbetsgivarföreningens artikulering är i direkt konflikt med detta, men tilldelas inte särskilt mycket utrymme i tidningen. Föreningens uttryck förblir element då de saknar konkret definition, deras syn skildras inte på samma återkommande sätt som de flertal personberättelserna av homosexuella gör och förlorar därför hegemoni-kampen.³⁹

Detta kapitlet har varit en analys som handlat om hur diskursen kring homosexutredningen sett ut i tidningen *Kom Ut!* mellan 1980-1989. Utifrån analysens resonemang utläser jag att ett ord som *jämlikhet* eller *rättighet* hade passat för diskursen som nodalpunkt eftersom detta är termer som diskursens moment själva definieras av, samt att homosexutredningen i sig var ämnad att undersöka homosexuellas livssituation, och utifrån *Kom Ut!*:s redaktion var hopp om att uppnå dessa ting. De diskursiva kamper jag funnit centrala, och varav vilt element och moment jag lyft fram, har handlat om politisk tillhörighet, religiösa antagonister, och den diskriminerande arbetsmarknaden.

När det kommer till definitionen av momentet som hanterar parti-politik var artikuleringarna i *Kom Ut!* tydligt riktade mot att hylla VPK:s framsteg och som de homosexuellas enda politiska vän samtidigt som vissa andra partier framställdes i den antagonistiska rollen. De andra partiernas artikuleringar, specifikt dem av Folkparti-ledamot Lena Malmgren, lyftes upp i diskursen men tilldelades inget värde. De förblev element i det diskursiva fältet då de aldrig tilldelades mer utrymme. Att VPK var det parti som tilldelades hegemonin är inte särskilt överraskande i och med

---

³⁷ Stig-Åke Petersson, »... och såhär tycker andra. Synpunkter på homosexutredningens betänkande», *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:1/2, s.7.

³⁸ Redaktionen, »Varför vågade ni inte?», s.3.

³⁹ Claes Redler, »Öppet homosexuell på Aftonbladet», *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1981:3/4, s.5; Lars Jonsson, »Pelle 32, verkstadsarbetare 1981.», *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1981:1, s.6f; Margareta Romare, »Almut Peters avskedades. Nu slår LO fast: Arbetsgivaren ljög», 1988:4, s.7; Margareta Romare, »Folke sparkad för att han är böj», *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1987:2, s.3; Nils Weijdegård, »Så gick det när 9D ropade 'böj jävel' efter magistern», *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1989:6, s.15; Redaktionen, »Gör som Lasse-stå på dig», *Kom Ut! Kom Ut! Tidning för Homosexuella*, 1980:1, s.9; Redaktionen, »Redaktionellt», *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1983:1, s.3; Redaktionen, »Vad tycker dom* egentligen? *politikerna», *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1983:2, s.4.

att det var partiet som stod homo-rörelsen nära i dessa frågor, något som Jesper Johansson själv uttryckt i hand kandidatuppsats *BÖGARNAS KAMP! En studie om manlig homosexualitet och identitetspolitik i svensk homopress 1971–1986*. Svante Norrhem, Jens Rydström och Hanna Markusson Winkvist tar även upp VPK:s politiska aktivism för homosexuellas rättigheter då de återger Sveriges mer politik-historiska förlopp i *Undantagsmänniskor: En svensk HBTQ-historia med utblickar i världen*. Här lyfter de fram hur det var VPK som inte endast kom med motioner utan även var dem som krävde den statliga utredningen att genomföras till att börja med. Trots att *Kom Ut!* senare framställer politikernas betänkande som något misslyckat framställs VPK fortfarande i ett positivt ljus.⁴⁰

Näst är momentet som hanterar äktenskapsfrågan, specifikt relationen mellan utredningen och antagonistiska grupper. Här introduceras frikyrkliga grupper som tydliga motståndare till inte endast möjligheten till jämlika förhållanden, men till utredningen i sig. I litteraturen framställs ofta kyrkan som antagonist, detta betyder dock inte att det inte fanns överlappningar. Ekumeniska gruppen för kristna homosexuella grundades under sent 1970-tal och dyker upp i diskussioner i *Kom Ut!* från och till, dessvärre inte med utlåtanden om homosexutredningen. Samtal kring att både vara religiös och homosexualitet var vanligt förekommande genom åren, och artiklar om samspelet där mellan var inget främmande. Det som däremot framstår som självklart i detta sammanhanget är att dessa grupper tillskrevs en exklusivt antagonistisk roll i diskursen, en tydlig fiende för homosexuellas politiska-utveckling. I Johanssons forskning om *Revolt* finner han en liknande dualitet, de som ville avskrika religion och de som ville förena det. Här för han fram att det senare mer-så grundats i bibeltolkning och inte i den religiösa essensen, här lyfts den ekumeniska gruppen för kristna homosexuella som exempel på detta då de varit framstående även i den tidskriften.⁴¹

Som tredje punkt har vi diskriminerings-aspekten där artikuleringar kring arbetsmarknaden står i centrum. Ännu en hegemonisk kamp kommer till här, dock har momentet en tydlig definition eftersom hegemonin etableras genomgående år innan antagonisten introduceras, samt att hegemonin vidare fortsätter att förstärkas i *Kom Ut!*. Sex artiklar där arbetsmarknaden problematiseras från individuella homo-personers perspektiv lyfts fram i tidskriften innan den Svenska arbetsgivarföreningen presenteras. Utöver detta ställer sig föreningen mot det utredningen kommit fram till, och inte endast enstaka individers livserfarenheter. Även om bilden här är en av de tydligare i diskursen, då artikulationerna i *Kom Ut!* överensstämmer med homosexutredningen, tog

---

⁴⁰ Johansson, *BÖGARNAS KAMP!*, s.16, 46; Norrhem, Rydström, Markusson, *Undantagsmänniskor.*, s.148.

⁴¹ Johansson, *BÖGARNAS KAMP!*, s.24f.

det till 1999 innan diskriminering mot någon på grund av deras sexuella läggning i arbetslivet skrevs in i brottsbalken.⁴²

Avslutningsvis framställs diskursen kring homosexutredningen i *Kom Ut!* först i ett entydigt positivt ljus, men artikulationerna började få mer nyans vid 1984 när utredningen avslutades och förslag samt opinioner började delas mer öppet. De saker aktivister, och i detta fallet vad redaktionen, bad om kom inte att aktualiseras förrän först efter decenniet och missnöjet om detta visade sig i tidskriften. På detta sätt får vi även ta del av den subjektsposition som hör samman diskursen, där uttryckligen vänsterpolitik värderas högst med en total lojalitet mot VPK, men även ännu starkare lojalitet som aktivism-inriktade grupper, som RFSL. Med de, enligt redaktionen, politiska felstegen under 80-talets senare del kom politiska partier i allmänhet målas i ett mörkare ljus. Även VPK, som artikulerades vara de homosexuellas parti, kom att få en bitter smak då de politiska vinsterna inte kom att vara lika stora som man förväntat.

En tidning där identitet konstrueras

Diskurs kring den svenska homosexuella mannen

Den diskursiva kamp i *Kom Ut* som hanterar identiteten *den svenska homosexuella mannen* bottnar i olika uttryck för hur jämställdhet skulle uppnås mellan homo- och heterosexuella, ett av tidningens tydligaste teman och huvudsakliga mål. I ledaren av tidningens första nummer 1980 etableras det tydligt hur tidningens redaktion, i frigörelseveckans anda, har satt målet att uppnå jämställdhet mellan sexualiteterna i samhället. De skriver ”Vi har kommit en bit på vägen redan, men vår kamp är inte slut förrän homosexualiteten är lika självklar som heterosexualiteten (...) Först då blir vi människor, inte homo- eller heterosexuella.”⁴³ I denna ledare gör redaktionen, en viktig aktör inom tidningen, även återkommande kommentarer om hur de hoppas på att tidskriften ska hjälpa individer *ta sig ut i samhället*. Det är detta som utgör kärnan för diskursen, en nodalpunkt: hur den svenska homosexuella mannen förhåller sig till det heteronormativa samhället och hur han kämpar för jämlikhet. I *Kom Ut!* skildras det i huvudsak två antagonistiska kamper för identiteten som har tydliga återkopplingar till nodalpunkten. Den ena berör öppenhet/anonymitet och den andra sexualliberalism/identitetspolitik.

För diskursen är öppenhet/anonymitets konflikten viktig eftersom maktförhållandet däremellan beskriver hur identiteten sett ut. För den följande diskussionen innebär *öppenhet* att i samhället ha

---

⁴² Norrhem, Rydström, Markusson, *Undantagsmänniskor*, s.176f.

⁴³ Redaktionen, ”KOM UT! (ledare)”, *Kom Ut! Tidning för Homosexuella*, 1980:1, s. 2.

en förmåga och vilja att leva som öppet homosexuell, i kontrast till hur *anonymitet* innebär en förmåga och vilja för personen att inte dela med sig om sin sexualitet. Dessa två inställningar har däremot samma förhållande till nodalpunkten, de båda vill leva i ett jämställt samhälle, endast utifrån olika förutsättningar. I *Kom Ut!* har kampen mellan dem två samma hegemoniska förhållande genom hela decenniet, där *öppenhet* utövar makt över *anonymitet*. I diskursteori-termer kan detta beskrivas genom att tillskriva *öppenhet* moment-begreppet och *anonymitet* element-begreppet. Öppenhet, som illustrerat i kapitlets första citat, har sedan förbundetidningens tidigaste nummer alltid existerat som det huvudsakliga idealet för den homosexuella mannen. Det har genom de tio undersökta åren genomsyrat hela förbundetidningen, och kan iakttas genom artiklar och personberättelser om öppet homosexuella män, i positiva skildringar om framåtsträvande och mod. Det blir tydligt att den homosexuella mannen som *Kom Ut!* skriver om mest är den som lever öppet, såväl som att det även är denna identitet som framställs som eftersträvansvärd. I och med att uttrycken för öppenhet inte ifrågasätts under perioden lyckas det även fastslås som väldefinierat moment i diskursen.

Det som öppenheten står i kontrast till är anonymitet, som här lämnas i diskursen som ett element. Som nämnt sker det inga skiftningar i maktställning mellan de två under perioden, ett anonymitetsideal kommer inte på frågan. Vad som istället presenteras är hur det såg ut förr, en tillbakablick i hur aktivismen tagit form tidigare och vad för spår det lämnat vid vissa äldre homosexuella aktivister. Detta hegemoniska förhållande mellan öppenhet och anonymitet skildrades tidigt i tidningen. RFSL förbundsordförande 1973-1974, Kjell Rindar, skrev en artikel om RFSL:s historia i tidningens första nummer som nämner det anonymitetsideal som existerat bland den äldre generationen aktivister under 60- och 70-talet. Han skriver:

Jag minns från den här tiden ett stormigt möte på Timmy som handlade om inget mindre - eller större - än gardiner. Lokalen hade alltsedan starten 1964 haft fördragna gardiner. Ingen ville ju bli sedd genom fönstret 'på ett sånt ställe'. 'De nya' ansåg att vi äntligen måste våga visa upp oss, att det inte kunde bli någon homosexuell frigörelse så länge vi umgicks bara bakom fördragna gardiner. 'De gamla' menade att 'på Timmy har man alltid kunnat känna sig säkert' och att det viktigaste var att kunna träffa 'likasinnade i lugn och ro'.⁴⁴

Här är första gången som *Kom Ut!* tar upp att diskursen tidigare sett annorlunda ut, men att det har skett en förändring sedan den yngre generationen aktivister under 70-talet inte hållit med om att gardinerna på RFSL-lokalen Timmy skulle vara stängda. Trots att det inte är ett klockrent exempel

---

⁴⁴ Kjell Rindar, "RFSL. 30 år av homosexuell kamp.", *Kom Ut! Tidning för Homosexuella*, 1980:1, s.6.

på hur diskursens natur är föränderlig, skildrar det fortfarande den viktiga aspekten att ting står i kamp mot varandra för att skapa mening. Rindar tillskriver den yngre generationens villiga inställning till öppenhet, att bryta ramen, till *Gay Liberation* rörelsen som blev ett fenomen efter New Yorks Stonewallkravaller 1969. Även här, i samma artikel, belyses den äldre generationen i ett mindre smickrande ljus. Rindar beskriver hur den äldre gruppen aktivister inte varit alltför entusiastiska till den nya inställningen, ”Många av de tidigare aktiva har svårt att förstå. De lämnar över jobbet till de yngre.”⁴⁵ Gardiner var dock inte det enda som kom på tal, rindar presenterar även hur gamla regler slopats. Tidigare ska nya medlemmar ha haft skriftlig inbjudan från två gamla medlemmar, något som med samma unga och mer radikala rörelse försvann.⁴⁶

I en författarlös artikel med en inledning skriven av Benny Henriksson, i nummer fyra 1983, skildras en kamp lik den Rindar beskrev. Artikeln tar upp hur homo-rörelsen i jämförelse till det allmänna samhället ses som radikal, men att denna radikalism till viss del saknas inom rörelsen självt, homosexuella sinsemellan. Likt hur Rindar skriver om två grupper, äldre och yngre aktivister, tar denna artikel upp två gruppers syn på homosexuella-mötesplatser. Diskussionen handlar i enkelhet om att vissa mer radikala aktivister anser att specifika mötesplatser inte bidrar till öppenhet, utan att det endast förespråkar att en bör gömma sig undan. Detta är den åsikt som författaren själv yttrar, ”Den här veckan har många ifrågasatt bastuklubbarna och det som försiggår där. ”Det kan också diskuteras men mina frågetecken gäller mera att subkulturen i dessa former fördröjer och förhindrar öppenhet. Baden och diskoteken är inrättningar som skyddar mot kraven på en större öppenhet.”⁴⁷ Den motsatta gruppen skildras främst av författaren genom viss självkritik då de erkänner att det inte endast är de som vill förbli anonyma som nyttjar dessa mötesplatser, hen poängterar att homosexuella på båda sidorna av diskussionen befinner sig där från och till. Argumentet de för är däremot att dessa platser uppmuntrar en viss bekvämlighet, samma typ av bekvämlighet Rindar pekade ut hos den äldre generationen på Timmy.⁴⁸

Trots att diskursen jag undersöker handlar om Svenska förhållanden tycker jag att Eva Lindbloms artikel, publicerad i *Kom Ut!* tidigare samma år, kan vara intressant för analysen trots det

---

⁴⁵ Rindar, ”RFSL. 30 år av homosexuell kamp.”, s.6.

⁴⁶ Rindar, ”RFSL. 30 år av homosexuell kamp.”, s.6.

Liknande resonemang kring hur Stonewall-kravallerna inspirerat aktivister, ålderns relation till anonymitet, och anonymitet mot öppenhet: Björn Holden, ”10 år efter Stonewall.”, *Kom Ut! Tidning för homosexuella*, 1980:1, s.14f; Dick Leitsch, ”Stonewall 20år”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1989:4, s.15, 18; Kait Bessing, ”Kongressen i Jönköping”, 1984:1, s.3; Margareta Romare, ”Farväl till anonymiteten - välkommen nya öppenhet”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1987:1, s.3; Per Skagert, ”RFSLS kongress 1987 i Borås: Anonymiteten bort ur stadgarna”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1987:2, s.12.

⁴⁷ Redaktionen, ”Frigörelse från självförtryck”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:4, s.4.

⁴⁸ Redaktionen, ”Frigörelse från självförtryck”, s.4f; Rindar, ”RFSL. 30 år av homosexuell kamp.”, s.6.

att den baserar sig på en Amerikansk undersökning. Lindblom tar upp hur den prominenta Amerikanska forskaren Laud Humphrey specifikt undersökt offentliga toaletter, en populär mötesplats ofta utnyttjad av mer diskreta homosexuella män för snabba sexuella relationer. Det som Humphrey slutligen kom fram till var att många av de som nyttjade denna typ av mötesplats inte ansåg sig själva som homosexuella, Lindblom skriver ”Karakteristiskt för de män som Laud observerat var deras låga grad av homosexuellt medvetande. De accepterade och betraktade inte sig själva som bögar utan tillhörde snarare den grupp av människor som fördömer homosexualitet.”⁴⁹ Även om Humphreys undersökning riktade sig åt homosexuellt beteende och inte homosexuella män kan vi här se vissa likheter med det som skildrats i tidningen om Sverige, att en mötesplats som denna inte nödvändigtvis främjar öppenhet. Även beskriver Lindblom i sin artikel det fenomen både Rindar och den tidigare okända författaren berört, att dessa typer av interaktioner mer och mer börjat avta och ses som önskvärda med aktiviströrelsens tillväxt.⁵⁰

I samma andetag som öppenhet tillkommer även intressanta artikuleringar kring ålder i tidningen. Rindar målar upp en kamp mellan yngre och äldre aktivister, där de äldre varit dem som mer kritiskt ställt sig mot öppenhet. Detta är inte en koppling som alla gör, främst talas det endast om en ny mer radikal rörelse. Trots detta är ålder fortfarande ett viktigt moment för diskursen, där tidningen till stor del valt att skildra den yngre generationen. Detta uttrycks delvis genom positiva skildringar av de yngre aktivisterna som öppna och politiskt aktiva. I tidningen är det ofta de yngres nutid framtid som belyses och förespråkas i artiklar och personberättelser, något som även verkar ha existerat inom RFSL som organisation baserat på en läsares insändare. En man på 50 skickar 1983 in ett brev där han skriver:

Är RFSL bara en organisation för unga pojkar? frågar jag mig ibland lite småsurt när jag varit på Timmy en kväll och inte talat med en enda käft. För jag är en gubbe på 50 år.

Nu vill jag fråga: Vad gör RFSL de äldre bögar? Eller rättare sagt: vad planerar RFSL att göra för de äldre?

Det är frågor som faktiskt inte bara berör gubbarna och gummorna utan också samtliga diskopojkar och - flickor. För har de tur blir de också »gamla« en dag, d v s över 35.

Gammal man gör så gott han kan...⁵¹

---

⁴⁹ Eva Lindblom, ”Vem har toa-sex?”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1983:1, s.18.

⁵⁰ Eva Lindblom, ”Vem har toa-sex?”, s.18. Liknande resonemang kring mötesplatser: Redaktionen, ”Frigörelse från självförtryck”, s.4f; Rindar, ”RFSL. 30 år av homosexuell kamp.”, s.6.

⁵¹ Anonym insändare, Nisse Olofsson, ”Åldersnoja?”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1983:2, s.12.

Insändaren besvarades av Nisse Olofsson, en del av RFSL Stockholms grupp ”gruppen för att motverka ålderskillnader inom RFSL”⁵², där han själv uttrycker att det existerar ett visst generationsproblem inom organisationen, där de som är under 35 håller majoriteten. Denna interaktionen skildrar i sig exakt hur tidningen såg ut fram till 1983, men även hur tidningen fortsatte att se ut fram till 1989. Artiklar och personberättelser om specifika individer hanterar främst unga aktivister, arbetare, par eller studenter. De fallen där artiklarna handlar om den äldre generationen homosexuella, specifikt de mer personporträtt-liknande texterna, är det för att personen gått bort. Som hos Rindar är det de unga som skildras som de framåtsträvande, de som håller fokuset, och som den anonyma insändaren påpekar är det oftast de ungas politiska intressen som därför står i fokus.⁵³

Nära kopplat uttrycken öppenhet/anonymitet ligger även momentet som hanterar sexualliberalism/identitetspolitik. Till skillnad från det som analyserats ovan sker det inom detta moment en förändring i hur det definieras under decenniet. Då öppenhet under de tio åren alltid utövade makt över anonymitet, ser vi att maktförhållandet mellan sexualliberalism och identitetspolitik förändrats under perioden. Sedan tidningen grundande har identitetspolitik varit en huvudsakligt fokus, något att sträva efter. Den identitetspolitik som fördes i *Kom Ut!* under dessa tidiga år var främst rent från vad som skulle kunna anses som perverst av det allmänna samhället. Sexualliberalism kommer under dessa tidiga åren inte på tal, trots det att öppenhet var målet. För diskursen innebär detta helt enkelt att den homosexuella mannen skulle söka efter jämställdhet genom öppenhet, men utan att helt rubba samhällets heteronormativa strukturer. Detta framstår som något unikt för just *Kom Ut!* då texter i tidskriften specifikt gör avståndstaganden från de mer sexualliberala rörelserna under det tidiga 80-talet. Ett av de tydligaste exemplen på detta är det som redaktionen skrev i ledaren av tidningens andra nummer 1980, ”Vi inom redaktionen har länge tyckt att det saknats en riktigt seriös tidning av och för homosexuella i Sverige.”⁵⁴ Som poängterat av forskare Hanna Bertilsdotter

---

⁵² Anonym insändare, Olofsson, ”Åldersnoja?”, s.12.

⁵³ Anonym insändare, Olofsson, ”Åldersnoja?”, s.12; Rindar, ”RFSL. 30 år av homosexuell kamp.”, s.6. Grunden till resonemang om hur artiklar täckt ungas liv och politiska inblandning i jämförelse mot de äldre: Jonas Hansson, ”Östersund - RFSLs yngsta avdelning”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1989:4, s.10; Kait Bessing, ”Kongressen i Jönköping”, 1984:1, s.3; Karin Lindeqvist, ”Ung 1985”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:2, s.13; Jonsson, ”Pelle 32, verkstadsarbetare 1981.”, s.6; Romare, ”Folke sparkad för att han är böj”, s.3; Mats Mattsson, ”TV gjorde mig till öppen böj”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:1, s.11; Per Skagert, ”Seniorprojektet i Stockholm: ’Vi har blivit över... över sextio, alltså!’”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1989:2/3, s.9; Redaktionen, ”Gör som Lasse-stå på dig”, s.9; Redaktionen, ”Homosex i skolan”, 1983:1, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, s.12; Urban Björk, ”Ungdomarna driver på i Umeå”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:1/2, s.4.

⁵⁴ Redaktionen, ”Kom Ut!”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1980:2, s.2.

Rosqvist, i hennes artikel ”Att berätta bögberättelser: Från sexliberalism till homoidentitetsretorik i svensk homopress under 1960–1980-talet” i tidningen *Lambda Nordica*, var detta en kritisk kommentar riktad mot tidskriften *Revolt mot sexuella fördomar*, en längre etablerad homopress-tidning med mer sexualliberala noter. Tidigt i *Kom Ut!* skildras även *Revolt* som en kommersiell porr-tidning, och sedan vidare som bakåtsträvande media då det inte främjar öppenhet. För att på ett så konkret sett som möjligt försöka illustrera den hegemoniska kampen finns det specifikt fyra texter jag vill framhäva. Två av dem är artikulationer för den först rådande definitionen av momentet, de resterande två hanterar samma diskussionsämnen men är från momentets senare, mer sexliberala definition.⁵⁵

Först är en artikel författad av RFSL:s lägergrupp 1983 som handlar om ett slags semester-läger för homosexuella män, ett sätt för likasinnade att komma i kontakt med varandra och umgås. Sex kommer inte på tal i artikeln, vilket överensstämmer med den attityd som tidigare visat sig i tidningen. Programmet som presenteras av RFSL-gruppen riktar sig istället mot allmän-sociala aktiviteter, de skriver:

Vi kan bada, leka, sjunga, spela teater och diskutera. [...] Man kan prata om vilka drömmar vi har om relationer till andra, hur kontakterna är med familjen, hur det är på jobbet, hur vi ser på manlighet-kvinnlighet, våld mot bögar, homosexuella och barn, homosexuell kultur. [...] Kanske någon har knep att lära ut om självförsvar. Någon annan har erfarenheter att dela med om trygghetsövningar. Några kanske vill fotografera, andra spela teater.⁵⁶

Det så kallade *böglägret* säljs som en vänskapligt social aktivitet, och trots det att sex säkert funnits på bordet för de som bestämt sig för att följa med ville lägergruppen inte över huvud taget föra någon typ av diskussion kring ämnet.⁵⁷

Två år senare publiceras det ännu en artikel om RFSL:s lägergrupps *bögläger*, denna gången författad av Per Skagert där han intervjuat folk med tidigare erfarenhet av dessa semesterresor. Det som artikeln hanterar har i kontrast till den tidigare en nu väldigt tydlig inriktning på att besvara funderingar kring just sexuella relationer. Språket är mer öppet och nyfiket, Skagert ställer något mer *mänskliga* frågor som han genom dessa intervjuer försökt fått svar på. Då han i ingressen skriver ”I sommar anordnade RFSL bögläger för tredje året. Jag har träffat killar som varit med och säger att det är fantastiskt. Vad är det som är så märkvärdigt? [...] Knullar man hej vilt och springer

---

⁵⁵ Bertilsdotter Rosqvist, ”Att berätta bögberättelser”, s.28-30; Jonsson, ”Pelle 32, verkstadsarbetare 1981.”, s.6f.

⁵⁶ RFSL:s lägergrupp, ”Bögsommar. Nytt sätt att vara tillsammans”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1983:2, s.14.

⁵⁷ RFSL:s lägergrupp, ”Bögsommar.”, s.14f.

omkring nakna hela dagarna?”, uppföljer han senare även med rubriker som ”sex” och ”sensuell stämning”.⁵⁸ Denna gången om är diskussionen kring sexuella relationer öppen. Detta är inte endast nytt för just bögläger-artiklarna men för tidningen i sig. Redaktionen har inte nödvändigtvis publicerat texter med denna typen av inriktning till sex tidigare. Eftersom moment definieras utifrån vad som utesluts upphör den tidigare förståelsen med denna artikeln, eftersom det som tidigare varit undvikta nu välkomnas, en hegemonisk kamp uppstår.⁵⁹

De andra texterna som jag vill belysa för att exemplifiera denna övergång är två som handlar om SLM (Scandinavian Leather Men) klubbar. Den första artikeln är från 1983 och är skriven av Olle Holm som med texten endast menat att beskriva hur Stockholms SLM klubb på Gåsgränd sett ut. Det språk som Holm använder sig av är tydliga artikuleringar för hur momentet först sett ut. Han börjar med ”Många av er, kära läsare, har nog aldrig drömt om att stiga ner i SLMs lokaler på Gåsgränd i Gamla Stan.”⁶⁰ och redan här ser vi spår av en viss fetisch-fientlighet. Fientligheten kommer dock inte nödvändigtvis från Holm självt, han avslutar sin text med påpeka att han själv har en väldigt positiv inställning till lokalen och stämningen. Fientligheten kommer dock i hur han valt att presentera platsen och kulturen för tidningens läsare. Ingressen presenterar SLM som något väldigt främmande för den publik Holm antar att *Kom Ut!* har, och hans senare utlåtanden som ”En replik ur mängden: ’Jag har praktiserat fist-fucking under sista året! Och jag måste säga att det är en sak jag tycker mycket om!’”⁶¹ placeras i ett sammanhang som om de är menade att vara avskräckande för läsaren. SLM-fetischismen framstår därför som udda, något som står utanför den homo-kultur som *Kom Ut!* vill representera.⁶²

Fyra år senare, i tidskriftens tredje nummer 1987, kommer SLM på tal igen, och denna gången från ett annat perspektiv. Då texterna om böglägret gick från att inte diskutera sexuella relationer till att hålla en mer öppen diskussion kring det, ser vi en liknande övergång även i texterna kring SLM. Denna gången skildras det från en mycket mer normaliserad synvinkel, och rubriken är en klockren artikulering för detta då den lyder ”Årets frigörelseklädsel: Naket och i läder”⁶³. Denna gången om

---

⁵⁸ Tre citat från: Per Skagert, ”Böglägret - världens billigaste charterresa”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:3, s.8.

⁵⁹ Skagert, ”Böglägret”, s.8.

⁶⁰ Olle Holm, ”Läder i Gåsgränd”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1983:1, s.15.

⁶¹ Olle Holm, ”Läder i Gåsgränd”, s.15.

⁶² Olle Holm, ”Läder i Gåsgränd”, s.15.

Ytterligare bakgrund till distansering från fetischism: Ingemar Nilsson, ”Motorcykelklubb?”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:3, s.17.

⁶³ Kenneth Olsson, ”Årets frigörelseklädsel: Naket och i läder”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1987:3, s.12f.

beskrivs SLM i språket som en självklar del av homo-kulturen. Olsson leder här även förändringen på ett sätt, då han mer eller mindre slår hål på vissa myter kring de fetischier som associeras med SLM:s klubbaktiviteter. I samma anda som med lägren är diskussionen nu mer öppen, och villig att även ta upp det som tidigare annars aldrig hade kommit på tal.⁶⁴

Denna övergång i momentets betydelsebildning är allmängiltig för tidningen. Detta kommer i takt med aids epidemins tillkomst, där en mer sexliberal öppenhet varit viktig för tidningen för att kunna sprida väsentlig hälsoinformation kring hur man har säkert sex. Vad jag ser börjar de första artikulationer som påbörjar denna hegemoniska kamp få form under 1984 och 1985. Det var under denna perioden artiklar kring säkert sex började publiceras, det faller även i fas med den senare *bögläger*-artikeln, såväl som en både hetsig men spännande debatt mellan en Sthen Nilsson och Kjell Rindar, samt andra artiklar av Rindar som kritiserar tabun som ligger över diskussioner kring homosexuellt sexliv och icke-heteronormativa inställningar mot sexualitet.⁶⁵

För att sammanfatta hanterar detta kapitlets analys frågeställningen om vad för föreställningar kring subjektpositionen *den svenska homosexuella mannen* existerat i tidskriften *Kom Ut!* mellan 1980-1989. Genom att presentera de huvudsakliga antagonistiska kamperna, öppenhet kontra anonymitet och identitetspolitik kontra sexualliberalism, och koppla dem till den huvudsakliga nodalpunkten *jämställdhet* har jag lyckats identifiera hur diskursen sett ut och hur den förändrats under perioden.

I början definieras subjektpositionen som en ung, politiskt engagerad, man som i samhället lever som öppet homosexuell. Identiteten ställer sig även kritisk mot det *Kom Ut!* brukade anse som oseriöst, det vill säga pornografi, snabba sexuella kontakter och fetischism. Den homosexuella mannen skulle vara socialt befriad, jämlik de heterosexuella, utan att engagera sig i de mer sexualliberala subkulturer som existerat inom homo-kulturen.

Eftersom forskningsområdet är relativt outforskat, Wasniowskis avhandling hanterar en period innan den jag undersökt, och källmaterialet dyker sällan upp i litteraturen, är det som i inledningen

---

⁶⁴ Olsson, "Årets frigörelseklädsel: Naket och i läder", s.12f.

⁶⁵ Bill Schiller, "Aids betyder ansvar", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:3/4, s.3-5; Claes Gylling, "Sören Knutsson och Niklas Eriksson, Rubberware-projektet i Malmö: Våga prata om det förbjudna", *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1989:6, s.12; Ingegärd Glans, "Moralkonservativ indoktrinering - en pågående process i vår tid.", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:4, s.16; Kjell Rindar, "Jo, det gör dem visst det!", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:1/2, s.17; Kjell Rindar, "Slå vakt om promiskuiteten", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:1, s.8-10; Kjell Rindar, "Ska Sthen Nilsson bestämma för alla?", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:4, s.17; Monica Engström, "Parker och bastuklubbar fyller ingen funktion", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:1/2, s.17; Redaktionen, "Principprogram för RFSL", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:2, s.14f; Sthen Nilsson, "Bastudebatten fortsätter: Kommersiella pesthärdar", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:4, s.17; Sthen Nilsson, "Bastuklubbar igen", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1986:1, s.20.

berättat den nya kunskapen som varit syftet. Trots detta går det fortfarande att genom analys dra vissa kopplingar.

Den iakttagna diskursen överensstämmer med tidigare forskning om äldre de attityder som funnits inom RFSL, cirka 1960. Under denna perioden fanns det en allmän attityd om försök att inte göra homosexualitet till något märkvärdigt kontrasterande till heterosexualiteten. Som exempel på detta lyfter Andréaz Wasniowski i *Den korrekta avvikelserna : vetenskapsanvändning, normalitetssträvan och exkluderande praktiker hos RFSL, 1950–1970* fram citat från privatkorrespondens inom organisationen, ett av dessa lyder: ”när vi väl fått upp ögonen på folk att vi inte är stort annorlunda än alla andra. Kommer de att respektera och förstå, vår inställning”.⁶⁶ Det är spår av denna samma attityd går att iaktta i *Kom Ut!* då man genom att avskrika sig de mer tabubelagda ämnen försöker jämställa sig de heterosexuella för att uppnå acceptans. Det assimilerings-ideal som Wasniowski presenterar är mycket likt det som framläggs i tidningen när texten hanterar samma period som honom, och jag kan därför genom detta stärka hans resultat. Attityden att det existerar en oseriös, mindre önskvärd, identitet utpekas även av Hanna Bertilsdotter Rosqvist i hennes artikel Att berätta bögberättelser: Från sexliberalism till homoidentitetsretorik i svensk homopress under 1960–1980-talet. Här presenterar hon hur *Kom Ut!* ställt sig kritiskt mot den mer *oseriösa* tidskriften *Revolt*.⁶⁷

Diskursens åldersaspekt i förhållande till forskningsläget överensstämmer inte helt. Då jag iakttagit att de yngre prioriterats oftare lägger Wasniowski i kontrast fram sina resultat om medlemskaps-statistik inom RFSL under sent 50-tal. Han presenterar att det på ytan verkar som om Stockholms-grupperna i majoritet bestått av yngre, men att organisationen i sig trots detta haft god representation över hela generationsspektrumet då organisationen inte endast varit baserad på fysiskt närvarande individer i Stockholm stad. Såklart får jag förhålla mina egna resultat till att Wasniowski hanterar en helt annan tidsperiod, och att vi även vet att den yngre generationen aktivister fick en uppsving med Stonewall ett decennium senare. Det är fortfarande intressant att se hur vissa saker verkar hålla i sig genom åren, i alla fall på ytan.⁶⁸

Den mer utforskade marken vetenskapligt är den som visar sig då diskursen vänder sig till att vara mer öppen kring homosexuellt sexliv runt 1984. Mötesplatser som bastuklubbar, badhus och offentliga toaletter börjar diskuteras mer öppet i tidningen, och på grund utav detta får man även bilden av att den homosexuella mannen har medvetande om dessa platser och diskussionerna kring

---

⁶⁶ Wasniowski, *Den korrekta avvikelserna*, s. 174.

⁶⁷ Bertilsdotter Rosqvist, ”Att berätta bögberättelser”, s.28-30; Wasniowski, *Den korrekta avvikelserna*, s. 174, 199.

⁶⁸ Wasniowski, *Den korrekta avvikelserna*, s. 98f.

dem. I verklighet verkar det däremot som att en majoritet inte haft kunskap om vart man faktiskt kunnat träffa andra homosexuella enligt de enkätsvar i Per Arne Håkanssons avhandling *Längtan och livsform : homosexuellas situation i ett heterosexuellt samhälle*. Håkansson beskriver hur kunskap kring dessa mötesplatser varit svårt att få tag på, ofta bundet till videoklubbar eller pornografiska tidskrifter, samt berättandet personer mellan. Han lägger även fram hur det funnits en rädsla för att besöka dessa platser även om man visste vart de fanns, ännu ett hinder för att träffa andra. Detta stämmer inte riktigt överens med den bilden diskursen gett, då subjektspositionen oftast beskrivs som väldigt socialt och politiskt engagerad. Gemenskap är en faktor som man kan säga tas för givet i *Kom Ut!*, detta förtydligas endast vid läsning av enkätsvaren i Håkanssons avhandling.⁶⁹

Mer än en epidemi som hotar

Diskurs kring aidsepidemin

Diskursen som börjar formas kring aidsepidemin är unik på det sätt att den i denna kontext hanterar något helt nytt som även börjar sprida sig otroligt snabbt över världen. De första mystiska dödsfallen började uppmärksammas i USA 1981 efter att flertal unga män gått bort efter infektioner som annars vanligtvis besestras av ett normalt immunförsvar. I *Kom Ut!* uppmärksammas först dessa dödsfall året därpå 1982 i en artikel som uppmanar läsarna att undvika *poppers*, en blodkärlsvidgande drog som ofta förekommer inom homosex-kultur på grund av dess avkopplande effekt. I artikeln uppmanar Läkargruppen RFSL om en speciell typ av cancersjukdom, Kaposi sarcom, som de i USA har funnit bland 200 homosexuella, samt hos ett fåtal fall i Europa med amerikanska rese-kopplingar. Uppmaningen om poppers görs eftersom de säger att det finns belägg att det har en immunförsvars-försvagande effekt, dock uttryckligen vet de inte säkert vad den ovanliga canceren beror på. Mot slutet informerar Läkargruppen RFSL även om de vanligare könssjukdomarna och vilka symptomen en bör hålla utkik efter.⁷⁰

Som uttryckt har diskursen sin start i information som kommer till Sverige från internationella källor, och på grund av den globala karaktären uppstår det en hel del internationella kunskapsutbyten framöver. Året därpå kommer Läkargruppen RFSL ut med ytterligare information, ”De senaste åren har en ny sjukdom - »förvärvat immundefekt syndrom« (A.I.D.S.) - beskrivits. [...] Ännu vet man inte vad A.I.D.S. beror på. Omkring tre fjärdedelar av de drabbade har varit

⁶⁹ Hanna Bertilsdotter Rosqvist, ”Vi tar farväl av pianoläraren”, s.511f; Per Arne Håkansson, *Längtan och livsform : homosexuellas situation i ett heterosexuellt samhälle*, P.A. Håkansson: Lund, 1987, s.103-110.

⁷⁰ Läkargruppen RFSL, ”Varning för poppers!”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1982:1, s.10.

bögar - och många av dem har använt »poppers« flitigt.”⁷¹ Igen görs en artikulering om poppers, och med detta börjar tematiken *säkert sex* göra sin debut i tidskriften. För diskursen kommer jag nyttja just *säkert sex* som nodalpunkt för diskursanalysen eftersom det är så pass centralt och mångfasetterat.

Likt den tidigare analysen kommer det första moment jag knyter an till punkten handlar om *öppenhet*, då i relation till aidsepidemin och säkert sex istället för föreställningar om homosexuell identitet. De första artikulationer som börjar definiera öppenhets-momentet handlar om testning för könssjukdomar. I den förstnämnda artikeln artikulerar nämligen läkargruppen vikten av att testa sig för sjukdomar några gånger om året även om man inte har några symptom, om man haft sexuella kontakter vill säga. ”Många bögar drar sig också för att söka vård av rädsla för att bli fördomsfullt bemötta.”⁷² skriver dem i den senare artikeln vilket problematiserar artikulationen kring testning. Som lösning erbjuder dem att en bör söka sig till deras egna kostfria mottagning kallad Venhälsan, som då drivs av RFSL; ”Vi som jobbar på »Venhälsan« är alla bögar”⁷³ skriver de.⁷⁴

Venhälsan var dock inte en absolut lösning till vissa homosexuellas oro till att öppna upp om deras sexliv, men det var en position som fortsättningsvis luftades i *Kom Ut!*. I kritik till heterosamhällets reaktioner till homosexuella kopplat till aids skriver redaktionen en ledare om hur de söker att slå tillbaka. Det är först i denna ledare som *utsidans* artikulationer introduceras, de kommenterar:

Vi har i massmedia sett exempel på en del irrationella reaktioner; folk som blivit rädda för alla kontakter med homosexuella, grupper som kallad A.I.D.S. »guds straff«, människor som tror att A.I.D.S. är förknippad med homosexualiteten som sådan etc. De här reaktionerna har i fler avseenden förändrat situationen för en del homosexuella.⁷⁵

Dessa artikulationer får oss att ta del av den värld som existerar utanför den så kallade öppenheten, och det är även dessa attityder som är antagonistiska mot öppenhet på det sätt att de är anledningar för homosexuella att hålla både sin sexualitet och eventuella hälsostatus hemlig. Det redaktionen då föreslår är just öppenhet, ”Det viktigaste arbetet [informationsspridning] i den vägen kan dock Du

---

⁷¹ Läkargruppen RFSL, ”Här är sannungen om könssjukdomarna”, *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1983:2, s.12.

⁷² Läkargruppen RFSL, ”Här är sannungen om könssjukdomarna”, s.12.

⁷³ Läkargruppen RFSL, ”Här är sannungen om könssjukdomarna”, s.12.

⁷⁴ Läkargruppen RFSL, ”Här är sannungen om könssjukdomarna”, s.12; Läkargruppen RFSL, ”Varning för poppers!”, s.10; Liknande belägg för resonemang: Hasse Ytterberg, ”AIDS kräver handling - Inte bara prat!”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:3/4, s.1f.

⁷⁵ Redaktionen, ”A.I.D.S. - hur slår vi tillbaka”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1983:4, s.2.

och jag som homosexuella gör själva. Genom att tala om de här frågorna öppet och ärligt tar vi bort en del av mystiken och folk inser att vi inte skäms för vår förmåga till kärlek och att A.I.D.S. inte är något att dölja.”⁷⁶ och vidare artikulerar dem hur de antagonistiska grupperna endast kommer växa om homosexuella personen väljer isolering, att åter stiga in i garderoben.⁷⁷

Det är däremot inte endast utom-homosexuella som deltar som antagonister mot öppenhets-artikulationerna, även uttrycks det hur konflikt existerar inom-kulturellt. Kjell Rindar skriver,

Att begränsa sig, att knulla på minst farliga sätt, att aldrig odla anonymitet har genom AIDS blivit särskilt aktuellt, men det har alltid funnits i medvetandet hos de bögar som vet vad de gör. AIDS är en företeelse som välkomnas inte bara av Imsen utan också av många bögar och lesbiska, som tycker att syndromet ger dem bekräftelse på att deras sätt att leva är det rätta och, 'så går det för dem som håller på så där'.⁷⁸

Här pekar Rindar specifikt ut de homosexuella som motsätter sig de homo-kulturellt kända mötesplatserna bastuklubbar, stränderna, parkerna och toaletterna; en del av diskursen som kommer undersökas som sitt egna moment. Den poäng som Rindar dock försöker göra är att de som medvetet engagerar sig i denna homo-kultur mer eller mindre alltid strävat efter den ärlighet och öppenhet redaktionen vädjade om tidigare, och att dessa antagonister endast försöker använda epidemin som ett sätt att rättfärdiga deras kritik om en del av deras egna kultur som de inte själva inte har ett intresse för.⁷⁹

Öppenhet handlar för momentet även om solidaritet. Rindar uttrycker i samma anda som redaktionen och Läkargruppen att öppenhet leder till att drabbade homosexuella inte känner att de är ensamma i kampen.

Rädslan och hysterin kring AIDS åstadkommer idag en hel del kriser och olyckliga liv - bögar som sitter isolerade och livrädda. Vi vet att en del tagit sitt liv. Därför är det viktigt att vi håller oss informerade om AIDS. Vi måste kunna förklara för dem som vet mindre och bidra till att fler följer råden om säkrare sex.⁸⁰

---

⁷⁶ Redaktionen, ”A.I.D.S. - hur slår vi tillbaka”, s.2.

⁷⁷ Redaktionen, ”A.I.D.S. - hur slår vi tillbaka”, s.2.

⁷⁸ Rindar, ”Slå vakt om promiskuiteten”, s.9; (Imsen = Arne Imsen, grundare av frikyrkliga Maranatarörelsen).

⁷⁹ Rindar, ”Slå vakt om promiskuiteten”, s.8f.

⁸⁰ Kjell Rindar, ”AIDS betyder ansvar”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1984:3/4, s.3.

Detta skrev Rindar i en artikel 1984. Artikeln i sig är startskottet för många kommande artikulationer om momentet som hanterar homosex-mötesplatser, men detta citat pekar även ut det centrala i artikulationerna om varför öppenhet är det textförfattarna i *Kom Ut!* förespråkar. Han fortsätter att förklara hur epidemin försvårat det för många homosexuella att även leva öppet, i och med hur samtalet alltid leder till att diskutera aids och ett bemötande av de fördomar som kommer med detta. Solidaritet, homosexuella sinsemellan, är det som Rindar lägger ett större fokus på. Senare i texten hänvisar han till RFSL som den organisation med ett stort ansvar att genomföra detta projekt, att skapa en samhällsmiljö där den homosexuella mannen kan leva säker, fri och hälsosam.⁸¹

Den solidaritet Rindar beskriver handlar om att inte fördöma de homosexuella som lever utanför normen ”tvåsamhet och trohet”⁸², istället ska det handla om att öppet stötta varandras olika levnadssätt. Detta är en debatt Rindar senare kommer delta i ett flertal gånger, tidigast året efter att numret publicerades då en läsare skickade in kritik hur han inte fördömer dessa mötesplatser. Läsaren Monica Engström skriver ”Vi vet att det är mest så kallade smygbojar som håller sig till parker och bastuklubbar. [...] Dessa inrättningar fyller ingen som helst funktion utan är i stället socialt nedbrytande och en hämning av den homosexuella kampen.”⁸³ och argumenterar här att dessa mötesplatser inte har ett *socialt* värde utanför anonyma homosexuellas möjligheter att sexuellt tillfredsställa varandra. Engström avslutar sin insändare med att måla upp en parallell, där hon jämför Rindars beskyddande av mötesplatserna med om RFSU hade beskyddat konserveringen av bordeller på grund av ett socialt värde. I retur svarar Rindar att platserna faktiskt har en vardags-social karaktär, där både öppet och hemligt homosexuella, män, kan träffas för att umgås på vilket sätt de än önskar, här gör han även en snabb kommentar om den sexfientlighet Engström verkar hålla. Han avslutar tillsist med ”De kortare eller längre relationer som inleds i en bastu eller i en park är på intet sätt sämre än andra relationer. [...] Parker, mojar och saunor är delar av bögekulturen. De är till stor glädje för många av oss böjar som frivilligt går dit, medvetna om vart vi går och varför.”⁸⁴ Detta är konsekvent med det Rindar uttryckt tidigare, att dessa mötesplatser endast är *farliga* ifall de utnyttjas på fel sätt. Mötesplatserna är några av de enda tillgängliga för homosexuella, speciellt för dem som bär på sin sexualitet i hemlighet. Som Rindar tog upp i den

---

⁸¹ Rindar, ”AIDS betyder ansvar”, s.3f.

⁸² Rindar, ”AIDS betyder ansvar”, s.3.

⁸³ Monica Engström, ”Parker och bastuklubbar fyller ingen funktion”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:1/2, s.17.

⁸⁴ Kjell Rindar, ”Jo, det gör dom visst det!”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:1/2, s.17.

förra artikeln har epidemins isolation lett till mycket sorg, skam och i de värsta fallen även självmord. Hans argument om varför dessa platser bör förbli öppna ligger på en bakgrund mot detta.

Det är härefter Sthen Nilsson kommer in. Nilsson en läsare från RFSL Norrbotten, precis som Engström, som i sin insändare beskriver platserna som kommersiella pesthärdar istället för bordeller, till en början. Här argumenterar han för hur han tycker att Rindars ställning är skadande för den homosexuella kampen, att om man vill att homosexuella ska bli tagna på allvar att de måste jaga äktenskaps- och adoptionsrätt mer än snabba, meningslösa sexkontakter. Han avslutar med ”Hur skulle det egentligen se ut om man från RFSU:s sida gick ut och kämpade för att porrklubbar ska bevaras och att koppleriet ska legaliseras. [...] Nej, jag skulle önska att få se ett starkt avståndstagande från dessa sjukdomsspridande, människofientliga sexinstitut av RFSL, så kan vi sedan än starkare gå ut på ett trovärdigt sätt och kämpa för våra rättigheter.”⁸⁵

Här är ännu ett moment, med en tuff kamp om tolkningsföreträde som förs mellan Kjell Rindar och läsare av tidningen. Då Rindar hänvisar till RFSL:s principprogram, som lyfter upp välkommandet av alla olika relationsformer, grundar läsarna sina ställningstaganden i oro om aktivist-rörelsens möjlighet att tas som seriös i ett heterosexuellt samhälle om dessa platser får stå öppna. Rindar argumenterar att dessa platser inte är att skylla för epidemin, det är upp till varje individuell person att ta sitt ansvar i vädjandet av sin egna och andras sexuella hälsa, såväl som hur dessa platser hade varit en utmärkt resurs för just myndigheter att föra sina informationskampanjer vid. Nilsson gör en sista insändare året efter, denna gång utan respons från Rindar. Endast en kommentar från redaktionen ligger efteråt där de uttrycker hur de sätter en spik i kistan på debatten.⁸⁶

Ja, kära Kjell Rindar, jag tror, nej jag vet att smitta sitter i lägger, i golv, i bänkar, ja kanske även i tidningarna i läsrummet. Jag har visserligen aldrig själv varit på ett solarium, men en hel del av mina kompisar har varit där och ganska många av dem har blivit smittade där, trots att de väldigt noga har torkat av den bänk de legat på.

Det kanske ska sägas att de inte ens har idkat sex där. Så varför skulle inte detta kunna gälla dessa bastuklubbar som du så varmt vurmar för?⁸⁷

De artikuleringer Nilsson gör genomgående går i linje med de yttringar som även det allmänna heterosexuella samhället beskrivs göra i *Kom Ut!*. I och med att han även tilldelas sista ordet av

---

⁸⁵ Sthen Nilsson, ”Kommersiella pesthärdar”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1985:4, s.17.

⁸⁶ Rindar, ”Jo, det gör dom visst det!”, s.17; Nilsson, ”Kommersiella pesthärdar”, s.17.

⁸⁷ Sthen Nilsson, ”Bastuklubbar igen”, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1986:1, s.20.

redaktionen står hans kommentarer även denna gången utan konkurrens, något som vanligtvis annars hade resulterat i en vinst av hegemonin. För momentet vill jag däremot argumentera att det Rindar artikulerar, om än inte lika explicit, återkommer ett flertal gånger även av andra individer - ofta då diskussionen handlar om säkert sex. I slutändan är det säkert sex som även är Rindars huvudpunkt, att homosexuella med detta verktyg kan existera som de gjort tidigare, något som inte endast han själv påstår utan även ett flertal andra. Som mest prominent för detta är det RFSL själva som tar Rindars sida, då de sent 1986 försökte uppmana socialminister Gertrud Sigurdsen att inte stänga ner bastuklubbarna. RFSL:s argument liknar även, då de lägger vikt på *hur* och inte *var* något sker. En farhåga som de tar upp, som Rindar inte nämner, är att en potentiell stängning av dessa platser har möjlighet att eskalera till att gälla alla sorters mötesplatser av homosexuella, som RFSL:s föreningar eller homosexuella festlokaler. Sthen blev på andra sidan given en plattform att uttrycka sig, där han även fick sista ordet. Anledningen till att hans artikuleringar inte uppnår en maktposition ligger i att de inte ekar genom tidningen på det sätt Rindars gör.⁸⁸

För att sammanfatta delar av diskursen som fördes kring aidsepidemin i *Kom Ut!* har jag lyft fram öppenhet, solidaritet, och de homosexuella mötesplatserna och exemplifierat deras koppling till just säkert sex, som varit en nodalpunkt för diskursen. Då epidemin kom att bli mer känd genom åren tvingades tidningen, som ett sätt att sprida information, öppna upp sig till att diskutera mer sexliberala frågor. Med denna förändring introducerades även gamla teman som öppenhet och mötesplatser i ett nytt ljus, där säkert sex nu låg i centrum. De kamper som presenterades i *Kom Ut!* var främst mellan fokuserade på fenomen inom gruppen själv, om hur saker bör stå till och om vilket sätt är det rätta för att i slutändan uppnå jämlikhet.

I jämförelse med litteraturen kan vi tydligare få ta del av just de artikuleringar som fördes utanför *Kom Ut!*. Som exempel lyfter Mathilda Mossling upp artikelrubriker från *Dagens Nyheter* i hennes kandidatuppsats om Sverige och hanterandet av aidsepidemin, hon skriver "Hösten 1986 publicerar Dagens Nyheter en rad artiklar under rubriker såsom 'Här får man sprida aids' och

---

⁸⁸ Claes Gylling, "Kondomer, kondomer...", *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1989:6, s.4; Claes Gylling, "Våga prata om det förbjudna!", *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1989:6, s.12; Erik Lindelt, "Gay Marti Gras - årets höjdpunkt", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1986:2/3, s.9; F. d. Högsbybo, "Polisen vill hindra bögar att få kontakt", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1987:2, s. 18; Hiv-kansliets Redaktion, "HIV Magasinet Nr.4", *Kom Ut! Tidning för RFSL*, 1989:5, s.19; Lars Torstensson, "I stället för slemhinne-sex", 1988:1, *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, s.3; Michael Larsson, "Sex måste vi ha - på rätt sätt", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1986:2/3, s.9; Monica Engström, "Säkrare-sex-party prövas i Malmö", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1989:1, s.8; Per Skagert, "Kan vi lita på Venhälsan?", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1986:2/3, s.5; Per Skagert, "HIV-positiva behöver oss nu!", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1986:4, s.4; Redaktionen, "RFSL lär ut säkert sex på badstranden", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1987:2, s. 4; Stig-Åke Petersson, "'Stäng inte bastuklubbarna!'", *Kom Ut! Tidskrift för RFSL*, 1986:4, s.2

'Stäng aidsbordellerna'.⁸⁹ De artikuleringer om mötesplatserna som *Dagens Nyheter* gör här är som vi vet inte exklusiva för just dagstidningar, utan de är nästan identiska de vi såg i *Kom Ut!* från Sthen Nilsson. Det blir därför enkelt att göra slutsatsen om hur diskusen troligen varit sig lik även utanför förbundstidningen, även om jag hade gjort antagandet att förespråkandet för att ha kvar mötesplatserna troligen varit som starkast inom homopress som *Kom Ut!* och *Revolt*. Jesper Johansson presenterar i sin uppsats däremot fynd från *Revolt* som framhäver sexfientligheten som starkare där än vad det jag hittat i *Kom Ut!*. Vad jag hittat knyter han inte denna antagonistiska inställning till någon viss individ eller organisation, endast en allmän samhällsanda. Likt *Kom Ut!* lyfter han däremot fram ofta förekommande skribenter som delar Kjell Rindars inställning, Michael Holm och Jon Voss. Dessa två, likt Rindar, har i *Revolt* förespråkade den mer sexliberala inställningen vilket visar att just försvaret av dessa mötesplatser, om än mer kritiserat i *Revolt*, varit vanligare i homopress än utanför.⁹⁰

---

⁸⁹ Mathilda Mossling, *Sveriges agerande i samband med hiv/aidsepidemin*, s.26.

⁹⁰ Johansson, *BÖGARNAS KAMP!*, s. 41-43.

Avslutande diskussion

Även om alla tre diskursen berör distinkt olika områden faller de alla samman på ett sätt som bildar en mer vidgat diskursivt nät. Diskursen om homosexutredningen berör främst artikulationer från tidningens redaktion, skribenter och läsare riktade mot det övriga samhällets politiska artikulationer som i majoritet får en antagonistisk roll, utöver Vänsterpartiet Kommunisterna som var det parti som framställdes som godhjärtade. Även om diskursen i sig berör en kamp om jämlikhet framkommer det även subjektspositioner däri, exempelvis när det just kommer till parti-politik. Den homosexuella som kämpade för allt det utredningen utredde framställdes att ha i sitt bästa intresse att rösta VPK i de kommande valen. Som Martin Andreasson förklarar, och som tidigare presenterat, ligger detta mot den bakgrund att VPK var det parti som först kom med konkreta förslag om att jämställa homosexuella genom motioner under 70-talets senare hälft. Det var även i samband med Folkpartiet som VPK presenterade ett intresse om att genomföra en utredning om homosexuellas situation, att koppla sin egna homosexualitet till ett stöd av VPK är därför inte särskilt långdraget, speciellt när det är den ställning skribenterna i *Kom Ut!* tagit.⁹¹

Detta sträcker sig i sin tur till diskursen mer riktad mot identitet där aktivism värderades. Den hegemoniska beskrivningen av en vänster-politiskt engagerad homosexuell person förstärkts, denna gången med en stark hängivenhet till organisationen. Öppenhet, som varit det huvudsakliga momentet för diskursen, har även ett tätt samspel med homosexutredningens mål. Att komma ut i samhället genom att kunna gifta sig, eller adoptera barn, samt förhoppningen att man allmänt ska kunna leva öppet i samhället utan att bemötas av trakasserier. Det hela har ett gemensamt samspel som ytterligare förstärks med nodalpunkten för diskursen, jämlikhet. Centralt för både homosexutredningen och strävan efter identitet.

Utanför sin koppling till utredningen har idealet om öppenhet i sig spår längre bak än *Kom Ut!*:s egna historia som tidning. Som min forskning visat fanns det redan vid *Kom Ut!*:s grundande 1980 klar attityd om att det var öppenhet som gällde om en ville få en bättre ställning i samhället, detta uttryckte redaktionen inte endast utförligt i ledaren det numret men även, klockrent, genom namnet på deras nya tidskrift. Vidare i det första numret presenterar även artikelförfattarna en medvetenhet om ett rådande öppenhets-ideal då de framlägger det forna diskretions-idealet, och det är här som Bertilsdotter Rosqvist kan bidra med ytterligare kunskap. Hennes forskningsfynd visar hur det ideal om öppenhet jag funnit i 80-talets *Kom Ut!* har sin bakgrund i en debatt i 60-tals homo-tidskriften: *HOMO*. Diskussionen är mellan en läsare och redaktionen där namnet på tidningen kritiseras, och

---

⁹¹ Andreasson, ”Samhällsfara eller samhällsgrupp”, s.50f.

enligt Bertilsdotter Rosqvist är detta första gången som frågan om öppenhet lyftes i svensk homopress. Redaktionen ska ha argumenterat för sin sak, och diskussionen skulle åter igen lyftas upp i strålkastarljuset när 70-tals homo-tidskrifterna *Följeslagaren* och *Revolt* väckte liv i den. Det är härtill, det sena 60-talet och tidiga 70-talet som Bertilsdotter Rosqvist kopplar idealet, något som jag i min forskning inte kunnat iaktta. Troligen på grund av att *Kom Ut!* först inträdde på scenen 10 år senare, men med hjälp av hennes forskning kan spåren jag sett, som såddes då, sättas i ett fylligare sammanhang.⁹²

Som framlagt har även aidsepidemin sina kopplingar till både öppenhet och jämlikhet. Subjektspositionen förändras inte i förhållande till dessa moment genom diskursen, utan de överensstämmer med varandra och skapar hegemoni. Det moment som genomgår som mest förändring är just den om sexliberalism, som både beskrivits i diskursen om identitet och aidsepidemin, där den senare på ett mer konkret sätt exemplifierat hur detta uttryckts i tidningen. Eftersom samhället tvingades öppna sig för att diskutera sexualhälsa, specifikt om män som har sex med män, tvingades även *Kom Ut!* som tidigare undvikit ämnet göra detsamma då var en tidskrift för homosexuella. Det är här *Kom Ut!* skiljde sig åt från annan homopress under perioden, som Bertilsdotter Rosqvist nämner var *Revolt* mycket mera öppen till dessa samtalsämnen mycket tidigare. Hennes resultat skildrar specifikt hur *Kom Ut!* i början kritiserat *Revolt*:s inriktning, specifikt beskriver hon att det tog sex år för redaktionen på *Kom Ut!* att mjukna upp mot dem. Eftersom jag inte haft ett fokus på jämförelse av homopress kan jag inte styrka detta, och eftersom Bertilsdotter Rosqvist inte mer genomgående berör *Kom Ut!*:s sexliberala utveckling kan inte hennes fynd styrka mina. Däremot kan min forskning om hur aidsepidemin tvingade tidningen att tänka om bidra med ytterligare förklaringar om varför den övergång Bertilsdotter Rosqvist beskriver hände, och det är här vi finner samspel.⁹³

Som presenterat vid jämförelsen med Mathilda Mosslinds forskning skilde sig attityderna uttryckta inom *Kom Ut!* sig från de uttrycka från den generella median. Här var det i huvudsak *Dagens Nyheter* som stod i fokus, en iakttagelse som även gjorts av David Thorsén i hans doktorsavhandling där han mer uttryckligen lyckats måla upp hur den antagonistiska skildringen av bastuklubbar i massmedia ledde till att dem sågs som ett samhällshot från utsidan. Här presenteras denna bilden som den hegemoniska, det blev den dominerande attityden i samhället. Detta i jämförelse med min forskning, speciellt om Kjell Rindars utlåtanden och om RFSL:s

---

⁹² Bertilsdotter Rosqvist, ”Vi tar farväl av pianoläraren”, s.519f.

⁹³ Bertilsdotter Rosqvist, ”Att berätta bögberättelser”, s.28-30.

principprogram i *Kom Ut!*, ser vi just hur stor skillnaden i diskursen blir beroende på utgångspunkten.⁹⁴

Det som detta resulterar i är att subjektspositionens hegemoni förändras, eftersom momenten omdefinieras. Momenten som hanterar *identitetspolitik/sexliberalism* och *mötesplatserna* är båda bundna till samma nodalpunkt, *säkert sex*. Det diskursiva nätet sträcker sig över alla tre, på ett eller annat sätt, och de alla tillsammans skildrar subjektspositionen av den homosexuella svenska mannen som en gång fokuserat på att hitta glädje privat, inom gruppen, till att ta sig ut i samhället som mer öppen; inte endast med en mer öppen inställning till identitet, men även sexliv. Även om motstånd för detta både yttrat sig inifrån såväl som utifrån.

Vid reflektion över materialet finner jag det både synd men givande att jag höll mig till ett decennium. Materialet i sig hade tillåtit en forskare att både skriva en uppsats på hälften men även det dubbla, och i och med att jag landat där emellan känner jag att det både finns utforskad mark jag hade önskat att jag fått med, samtidigt som jag vet att en ökad spridning av nätet hade inneburit en fattigare analys i och med begränsningarna som kommer med detta.

Avslutningsvis kan jag endast vädja om att plocka upp tidningarna själv och läsa genom de otroligt intressanta diskussionerna som förts inom-organisatoriskt. Specifikt hade jag önskat att se någon mer djupgående tackla de totalt hundrafaldiga kontantannonser som redaktionen återkommande började inkludera i varje nummer av *Kom Ut!* från och med 1985, samt att se någon även gå in på tidningens fortsatta resa in på 90-talet, och varför inte även vidare efter sekelskiftet. Att följa mönstren och spåren, att se vart de leder, kan endast vidare bidra till en bättre förståelse om oss själva.

---

⁹⁴ David Thorsén, *Den svenska aidsepidemin. Ankomst, bemötande, innebörd*, Doktorsavhandling, Uppsala universitet, Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala, 2013, s.201, 203-206; Mossling, *Sveriges agerande i samband med hiv/aidsepidemin*, s.26.

Käll- och litteraturförteckning

Källor (ur Lunds Universitetsbiblioteks samling)

Kom Ut! Tidning för Homosexuella, 1980

Kom Ut! Tidning för RFSL, 1980–1983

Kom Ut! Tidskrift för RFSL, 1983–1989

Kom Ut! Tidning för RFSL, 1989

Litteratur

Aagård, Marin, ”Kom ut kommer inte längre ut”, *Aftonbladet*, 24 Juni 2013, Tillgänglig: <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/oR94oa/kom-ut-kommer-inte-langre-ut> Hämtad: 13 November 2020

Andreasson, Martin, ”Samhällsfara eller samhällsgrupp”, *Homo i folkhemmet, homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, red. Marin Andreasson, Anamma: Göteborg, 2000.

Arne Håkansson, Per, *Längtan och livsform : homosexuellas situation i ett heterosexuellt samhälle*, P.A. Håkansson: Lund, 1987.

Bertilsdotter Rosqvist, Hanna, ””Vi tar farväl av pianoläraren’ Retoriska konstruktioner av en homosexuell manlig subjektivitet utifrån tal om öppenhet och homosexuell exklusivitet i svensk homopress 1965–1986”, *Historisk Tidskrift*, 2009:3.

Bertilsdotter Rosqvist, Hanna, ”Att berätta bögberättelser: Från sexliberalism till homoidentitetsretorik i svensk homopress under 1960–1980-talet”, *Lambda Nordica*, 2011 Vol.16, Nr.1.

Folkhälsomyndigheten, *Preexpositionsprofylax för att minska risken för infektion med hiv En kunskapsöversikt*, 2017, Stockholm: Folkhälsomyndigheten, Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/p/preexpositionsprofylax-for-att-minska-risken-for-infektion-med-hiv-en-kunskapsoversikt/>, Hämtad: 30 Januari 2021.

Johansson, Jesper, *BÖGARNAS KAMP! En studie om manlig homosexualitet och identitetspolitik i svensk homopress 1971–1986*, Kandidatuppsats, Umeå universitet, 2019.

Mosslind, Mathilda, *Sveriges agerande i samband med hiv/aidsepidein En kritisk granskning av några rättsliga åtgärder som hade betydelse för män som har sex med män*, Kandidatuppsats, Lund universitet, 2015.

Nilsson Hammar, Anna, "Diskursanalys", *Metod: Guide för historiska studier*, 133-160, red. Martin Gustavsson & Yvonne Svanström, Studentlitteratur: Lund, 2018.

Norrhem, Svante, Rydström, Jens, W. Markusson, Hanna, *Undantagsmänniskor: En svensk HBTQ-historia med utblickar i världen*, 2 uppl, Studentlitteratur: Lund, 2015.

RFSL, "Kom Ut-redaktionen", RFSL - Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, [blogg], Tillgänglig: <https://web.archive.org/web/20040620020619/http://www.rfsl.se/?p=349>, Hämtad: 3 December 2020

Svéd, George, "När aids kom till Sverige" *Homo i folkhemmet, homo- och bisexuella i Sverige 1950-2000*, red. Marin Andreasson, Anamma: Göteborg, 2000.

Thorsén, David, *Den svenska aidsepidein. Ankomst, bemötande, innebörd*, Doktorsavhandling, Uppsala universitet, Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala, 2013.

Wasniowski, Andréaz, *Den korrekta avvikelserna : vetenskapsanvändning, normalitetssträvan och exkluderande praktiker hos RFSL, 1950–1970*, Holzweg: Umeå, 2007.

Winther Jørgensen, Marianne, Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur: Lund, 2000.

Bilder

Englund, Pascal, Kom Ut!:'s symbol - Lambda [vaxkrita på akvarellpapper], omslagsbild, 2020.